

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Центр підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів

Кафедра політичних теорій

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

«ЕЛЕКТРОННИЙ УРЯД: АНАЛІЗ СВІТОВОГО ДОСВІДУ»

Виконав: здобувач вищої освіти 2 курсу

заочної форми навчання

галузь знань – 28 “Публічне управління та адміністрування”

спеціальність 281 – “Публічне управління та адміністрування”

Дьяченко Дмитро Олександрович

Керівник – д.політ.н., проф. Вітман К.М.

Рецензент – д.і.н., проф. Кормич Л.І.

Одеса – 2024

ЗМІСТ:

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУ	6
1.1. Сутність поняття «електронний уряд» та його місце в системі публічного управління	6
1.2. Еволюція концепції електронного уряду: від інформатизації до цифрової трансформації	14
1.3. Міжнародно-правове регулювання впровадження електронного уряду	22
Висновки до 1 розділу	34
РОЗДІЛ 2. СВІТОВИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУ	35
2.1. Моделі електронного уряду європейських країн (Німеччина, Нідерланди, Франція, Естонія, Швеція, Польща, Австрія, Бельгія).	35
2.2. Електронне урядування в США, Канаді, Австралії	54
Висновки до 2 розділу	69
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ	71
3.1. Вплив блокчейн-технологій, інструментів штучного інтелекту, семантичної моделі eGov 3.0 на покращення механізмів електронного урядування в Україні	71
3.2. Напрямки вдосконалення механізму е-врядування в умовах сучасних умовах	89
Висновки до 3 розділу	95
ВИСНОВКИ	96
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	102

ВСТУП

Актуальність теми дослідження обумовлюється тим, що сучасний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій значно трансформує механізми державного управління, сприяючи ефективнішій роботі органів влади, покращенню доступу до адміністративних послуг, підвищенню прозорості процесів і залученню громадян до прийняття рішень. У цьому контексті впровадження електронного уряду набуває особливої актуальності, адже він є невід'ємною складовою сучасної системи публічного управління. В умовах глобалізації та інтеграції до світового цифрового простору електронне урядування стає ключовим інструментом підвищення конкурентоспроможності держав, забезпечення відкритості, оперативності, доступності та якості державних послуг. Для України, яка перебуває в процесі трансформаційних змін і європейської інтеграції, досвід провідних країн світу у впровадженні електронного урядування має особливе значення. Вивчення таких практик дозволяє визначити ефективні моделі, врахувати інноваційні рішення та адаптувати їх до національних умов.

Також актуальність зумовлена необхідністю аналізу світового досвіду впровадження електронного уряду, що дозволяє визначити ефективні шляхи модернізації державного управління в Україні. У сучасних умовах, коли технологічні інновації, такі як блокчейн, штучний інтелект та модель eGov 3.0, відіграють все більшу роль у забезпеченні прозорості, ефективності та безпеки електронних послуг, їх інтеграція в національну систему управління є стратегічно важливим завданням. Дослідження глобальних практик і виявлення перспектив їх впровадження в Україні сприятимуть підвищенню ефективності державного управління, забезпеченню відповідності європейським стандартам і потребам суспільства.

Досвід та особливості впровадження електронного уряду, його цифровізації та інноваційних підходів у публічному управлінні є предметом дослідження багатьох науковців. Серед українських дослідників, які зробили значний внесок у вивчення цієї тематики, слід виділити: Л. Андрієнко,

А. Баранова, Л. Белікову, В. Гайдученка, М. Грузда, Ю. Дубова, С. Квітку, О. Кожину, К. Кондакова, Л. Кормич, Т. Краснополську, Р. Матвійчука, О. Мохову, О. Шевченко, А. Юсіфбейлі та інших. Значна увага до аналізу світового досвіду розвитку електронного уряду також спостерігається серед зарубіжних науковців, серед яких З. Фанг, А. Хоффман, Р. Сейфіна, С. Белламі, а також міжнародні організації.

Мета і завдання дослідження. Мета даної роботи – аналіз теоретичних, правових та практичних аспектів впровадження електронного уряду, зокрема світового досвіду, і розробка пропозицій щодо вдосконалення механізмів електронного урядування в Україні.

Для досягнення даної мети були поставлені такі **завдання**:

- розкрити сутність поняття «електронний уряд» та визначити його місце в системі публічного управління;
- дослідити еволюцію концепції електронного уряду, простеживши її розвиток від інформатизації до цифрової трансформації;
- вивчити міжнародно-правове регулювання впровадження електронного уряду та узагальнити ключові нормативно-правові акти, що визначають його розвиток;
- проаналізувати моделі електронного уряду, реалізовані в країнах Європи, таких як Німеччина, Естонія, Франція, Швеція, Польща та ін., з акцентом на їх специфіку та досягнення;
- узагальнити досвід впровадження електронного урядування у США, Канаді та Австралії, визначивши їхні унікальні підходи та практики;
- дослідити вплив інноваційних технологій, зокрема блокчейн-технологій, штучного інтелекту та семантичної моделі eGov 3.0, на вдосконалення електронного урядування в Україні;
- визначити перспективні напрямки вдосконалення механізмів електронного урядування в Україні, враховуючи сучасні виклики та тенденції розвитку.

Об'єктом дослідження – електронний уряд як складова публічного

управління.

Предметом дослідження є світовий досвід електронного уряду в публічному управлінні.

Основні методи дослідження. Методологія дослідження базується на поєднанні загальнонаукових і спеціальних методів, таких як системний аналіз, порівняльно-правовий метод, метод класифікації та узагальнення, що дозволяють комплексно вивчити явище електронного урядування. Використано також історичний метод для аналізу еволюції концепції електронного уряду та кейс-метод для вивчення практичного досвіду окремих країн.

Наукова новизна магістерського дослідження полягає у комплексному аналізі світового досвіду впровадження електронного уряду та визначенні інноваційних підходів до вдосконалення його механізмів в Україні. У роботі систематизовано моделі електронного урядування розвинених країн, узагальнено перспективи застосування інноваційних технологій, таких як блокчейн та штучний інтелект, у публічному управлінні, а також запропоновано напрямки адаптації успішного міжнародного досвіду до українських реалій.

Структура магістерської роботи. Робота містить вступ, три розділи, що включають сім підрозділів, висновки та список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУ

1.1. Сутність поняття «електронний уряд» та його місце в системі публічного управління

На сьогодні одним із пріоритетних напрямів державної політики є перехід до сучасної форми організації діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, а також забезпечення якісно нового рівня зручності та оперативності у наданні державних і муніципальних послуг, а також доступу громадян та організацій до інформації про діяльність органів влади. У сучасному суспільстві мережа Інтернет та новітні інформаційні технології створили унікальне середовище для комунікації між людьми, бізнесом і державними установами, пропонуючи принципово нові можливості для обміну інформацією та взаємодії. Одним із найбільших досягнень стало те, що інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) забезпечили доступний спосіб поширення та отримання урядової інформації та послуг. Крім того, впровадження інформатизації та комп'ютеризації у сферу публічного управління розширило можливості громадянської участі у прийнятті суспільно значущих рішень [25]. Позитивні результати впровадження електронізації у сферу публічного управління, а також необхідність подальшого розвитку цього процесу вимагають глибшого концептуального, методологічного та теоретичного осмислення, що й визначає актуальність даного дослідження.

Зростаюча роль інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у розвитку основних сфер життя сучасного суспільства привела до того, що використання інформаційних технологій стало одним із пріоритетних напрямів державної політики. Сучасні підходи до реформування державного управління передбачають впровадження концепції «електронного уряду» (e-government) на всіх рівнях влади – державному, регіональному та

муніципальному.

У найзагальнішому розумінні електронне урядування охоплює використання державними органами ІКТ і мережі Інтернет для взаємодії з громадськістю. Це робить урядові структури та їхню діяльність більш доступними, ефективними й підзвітними для громадян.

Важливо зазначити, що електронне урядування неможливе без дотримання прав, обов'язків і можливостей громадян. Воно тісно пов'язане з концепцією «електронної демократії», яка набуває все більшої популярності у світі, походить із США і базується на принципах відкритості, прозорості та рівності. Сутність е-демократії полягає в максимальному залученні громадян до вирішення суспільно-важливих питань через використання електронних технологій. У цьому контексті електронне урядування є складовою частиною електронної демократії, а її основні принципи є фундаментом для функціонування уряду, який має враховувати демократичні засади через впровадження новітніх комп'ютерних технологій.

Однак електронна демократія відображає концептуальний рівень, формуючи модель розвитку суспільно-політичних інститутів та їх взаємодії з громадськістю, тоді як електронне урядування фокусується на адміністративній моделі надання послуг та взаємодії з населенням. У демократичній моделі (е-демократія) домінують комунікації «знизу вгору», де громадяни впливають на функціонування держави, отримують інформацію, контролюють відповідність пріоритетів державної політики власним і беруть участь у прийнятті політичних рішень. Натомість адміністративна модель (е-урядування) передбачає відносини «зверху вниз» і стосується надання державних послуг та реалізації управлінської діяльності [21, с. 21].

Окрім електронної демократії, систему електронного врядування описують і кілька інших важливих термінів. Зокрема, західні науковці, спираючись на дослідження ООН, виділяють поняття «e-Government» та «e-Governance». Поняття «e-Government» (електронний уряд) у найзагальнішому сенсі визначається як система електронних сервісів, яка слугує підґрунтям для

усвідомлення та реалізації концепції «e-Governance». Водночас «e-Governance» (електронне врядування) охоплює розширення форм і сфер впливу громадян на процес ухвалення й реалізації управлінських рішень [26]. «E-Governance» є ширшим терміном, який охоплює як діяльність електронного уряду, так і ініціативи громадянського суспільства. У межах «e-Government» громадянин здебільшого виконує роль споживача послуг, які надає уряд. Водночас у «e-Governance» громадянин бере на себе активну роль ініціатора нових ідей та дій.

Західні дослідники зазначають, що електронний уряд є інструментом, який за допомогою інформаційних технологій забезпечує надання публічних послуг безпосередньо споживачам, серед яких можуть бути громадяни, бізнес або інші урядові організації [92].

Серед українських науковців існують різні підходи до визначення поняття «електронне урядування». Один із підходів розглядає електронне урядування як інструмент, що сприяє доступу до необхідної інформації, послуг та забезпечує комунікацію між громадянами й владою.

Інший підхід акцентує на тому, що електронне урядування є альтернативним способом надання державних послуг в електронній формі. Згідно з цим підходом, електронне урядування можна ототожнити з поняттями цифрового, онлайн-уряду або навіть трансформаційного уряду. Такий уряд використовує Інтернет як платформу для обміну інформацією, надання послуг та взаємодії з громадянами, бізнесом тощо. У цьому контексті електронне урядування забезпечує доступ до урядової інформації та послуг цілодобово, без вихідних.

Однак технологічний підхід до розуміння електронного урядування не є повним. Завдання уряду полягає не лише у впровадженні технологій, але й у підвищенні ефективності державних інституцій і покращенні якості життя громадян шляхом трансформації відносин між ними та урядом.

На думку деяких дослідників, термін «електронний уряд» є тимчасовим і зникне в майбутньому, коли державне управління перейде на повсюдне

використання електронного формату. Відповідно, електронне урядування охоплює всі державні послуги для громадян і є моделлю діяльності держави в умовах модернізації. Така модель може забезпечувати економічну, правову, політичну, адміністративну та соціальну єдність країни.

Окремий підхід до визначення електронного урядування базується на його зв'язку з інформатизацією державно-публічних справ. Відповідно до цього підходу, О. Баранов [8] зазначає, що електронний уряд – це форма уряду, в якій усі внутрішні та зовнішні зв'язки й процеси підтримуються й забезпечуються інформаційно-комп'ютерними технологіями. Для переходу до такого формату необхідна масштабна інформатизація всіх процесів у діяльності міністерств, відомств і місцевих органів виконавчої влади, як у внутрішніх, так і в зовнішніх аспектах.

Інший підхід до обґрунтування електронного урядування розглядає його як систему управління державним апаратом, що функціонує у визначеній формі з дотриманням набору принципів і норм, які реалізуються в електронному форматі. Згідно з Концепцією розвитку електронного урядування в Україні, це форма організації державного управління, яка покликана підвищити ефективність, відкритість і прозорість діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Вона базується на використанні інформаційно-телекомунікаційних технологій для створення нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян [54].

Українські науковці підходять до визначення поняття «електронне урядування» комплексно, враховуючи його організаційні форми, особливості, суб'єктивні аспекти та перспективи впровадження. Зокрема, Д. Спасібов описує електронне урядування як спосіб організації публічного управління, який спрямований на підвищення ефективності, прозорості та відкритості діяльності державних органів і місцевого самоврядування. Основою цього підходу є використання інформаційно-комунікаційних технологій, що дозволяють створити новий тип держави, орієнтований на задоволення потреб громадян [57].

Електронне урядування можна розглядати на трьох рівнях: концептуальному, процесному та технічному. Концептуальний рівень характеризує електронне урядування як інноваційну модель політико-адміністративного управління або сучасну форму організації діяльності органів публічної влади. У цьому контексті воно інтегрує ідеї таких концепцій, як *new public management* і *good governance*, розглядаючись як інструмент або кінцева мета реалізації цих підходів.

Процесний рівень включає функціональні можливості, які держави впроваджують за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Сюди входить підтримка прийняття управлінських рішень, надання державних і муніципальних послуг онлайн, забезпечення широкого доступу до інформації, яку надають органи влади, можливість зворотного зв'язку та залучення громадян до ухвалення важливих суспільних рішень.

На технічному рівні електронне урядування є сукупністю інформаційних систем, програмно-апаратних комплексів, баз даних, засобів зв'язку та передачі інформації, які забезпечують управлінські процеси.

Історично електронний уряд починався як інструмент для внутрішньої комунікації державних органів. Спочатку створювалися вебсайти для надання інформації, а згодом – програми для онлайн-транзакцій, що дозволяли громадянам брати участь у прийнятті суспільно значущих рішень. Ця система стала основою для зміни всієї структури, цінностей, культури та методів діяльності державного сектору.

Використання вебсайтів як платформ для надання широкого спектра державних послуг у цифровому форматі дозволяє громадянам отримувати інформацію про державні процеси та послуги, а також брати участь у демократичних процесах у будь-який час і з будь-якого місця. Електронний уряд забезпечує підвищення ефективності та результативності державних операцій як для громадян, так і для організацій. При цьому громадяни отримують широкі можливості контролю за діяльністю уряду та взаємодії з ним, а державні послуги стають доступними у зручний час і місце..

Електронне урядування має низку особливостей, які визначають його як сукупність тактик і дій влади. Серед них виділяються відкритість роботи уряду, що забезпечує загальнодоступність інформації про діяльність владних структур для широкої аудиторії, а також часова та просторова незалежність, яка дозволяє громадянам отримувати необхідну інформацію та користуватися послугами у будь-якому місці та в будь-який час. Електронне урядування орієнтоване на потреби споживача, враховує реакцію населення на дії влади, а також запити і потреби, які громадяни можуть залишати через засоби комунікації. Важливим є зменшення рівня бюрократії в наданні послуг шляхом скорочення особистої комунікації між населенням і владою, що сприяє зниженню рівня корупції через перенесення більшості послуг в онлайн-середовище. Інтеграція послуг дозволяє об'єднати різноманітні процеси надання послуг в єдиний механізм. Значний вплив електронного урядування відображається у безпосередній залежності економічної, політичної, соціальної та інших сфер суспільного життя від розвитку інформаційно-комп'ютерних технологій. Крім того, воно забезпечує активну взаємодію між структурами вищих органів влади, органами місцевого самоврядування, громадськими структурами та окремими громадянами за допомогою інформаційно-комунікативних технологій.

Основні принципи запровадження електронного урядування перегукуються із загальними принципами публічного управління. Воно базується на кількох базових засадах. По-перше, це свобода і достовірність інформації, яка стосується її змісту, форми, точності та інтерпретації. По-друге, передбачено перерозподіл владних повноважень між державою і громадянами, а також між державою і організаціями, зокрема бізнесом, у межах реалізації форм електронної демократії. По-третє, принцип субсидіарності забезпечує оптимальне поєднання ефективності та доцільності управління, де доцільність полягає у децентралізованому демократичному управлінні, а ефективність – у централізованому впорядкованому управлінні. По-четверте, координація та гармонізація приватних і публічних інтересів

досягається шляхом узгодження позицій, їх зіставлення та поєднання під час прийняття рішень.

У контексті аналізу сутності електронного урядування доцільно визначити рівні та просторові характеристики його впровадження. Більшість вітчизняних дослідників і практиків виділяють три основні моделі взаємовідносин у системі е-урядування. Перша модель – G2C (government to citizen), або «уряд – громадяни», що характеризує відносини між органами державної влади і громадянами, зокрема, надання послуг та інформації. Друга модель – G2B (government to business), або «уряд – бізнес», охоплює взаємодію держави з підприємницьким сектором, наприклад, у питаннях регулювання, ліцензування чи електронних торгів. Третя модель – G2G (government to government), або «уряд – уряд», спрямована на внутрішньодержавну взаємодію між різними державними структурами. Окрім цих базових моделей, іноземні науковці, зокрема Ч. Фанг [80, с. 2] крім трьох базових моделей електронного урядування (G2C – «уряд-громадяни», G2B – «уряд-бізнес», G2G – «уряд-уряд»), виокремлює також додаткові моделі, що розширюють можливості взаємодії у системі е-урядування.

Модель взаємодії «уряд-громадянин» (G2C) спрямована на полегшення доступу громадян до послуг органів влади, зменшення часу на їх отримання, а також надання можливості громадянам брати участь у прийнятті рішень. Ця модель використовує Інтернет для полегшення комунікації, забезпечуючи ефективність надання державних послуг та покращуючи їх якість. Вона також дає громадянам право вибору щодо часу, місця і способу взаємодії з урядом за допомогою Інтернету, факсу, телефону, електронної пошти або особистого спілкування.

Модель «громадянин-уряд» (C2G) набуває особливого значення в умовах розвитку нових медіа, дозволяючи уряду реагувати на запити, коментарі та позицію громадськості, що сприяє врахуванню думки населення при прийнятті рішень.

Модель «уряд-бізнес» (G2B) забезпечує взаємодію між урядом і

підприємствами, полегшуючи електронні транзакції, наприклад, закупівлі, ліцензування та збори доходів. Ця модель спрямована на зменшення бюрократичних процедур, скорочення часу та витрат, створення прозорого ділового середовища та сприяння інвестиціям, торгівлі й туризму.

Модель «уряд-державні службовці» (G2E) стосується взаємодії між органами влади та їхніми працівниками. Вона передбачає використання миттєвих засобів зв'язку для покращення внутрішньої комунікації між державними службовцями та їх керівництвом.

Модель «уряд-уряд» (G2G) спрямована на співпрацю між різними рівнями влади, створення єдиної бази даних і організацію електронного документообігу. Ця модель підтримує як горизонтальну взаємодію між державними установами, так і вертикальну взаємодію між національними, регіональними та місцевими органами влади, сприяючи ефективності управління.

Модель «уряд-неурядові організації» (G2N) описує співпрацю урядових інституцій із громадськими організаціями, політичними партіями та іншими соціальними інституціями, що дозволяє залучати їх до прийняття суспільно важливих рішень [22, с. 16].

Аналізуючи основні принципи та засади функціонування електронного урядування, можна визначити ключові функціональні особливості цієї форми діяльності. Головними перевагами електронного урядування є підвищення швидкості, достовірності та економічності обробки й обміну інформацією в державному секторі, що сприяє зростанню ефективності управлінської діяльності завдяки оперативності та надійності інформаційного обміну. Воно також демонструє кращу адаптованість до вимог інформаційного суспільства, забезпечує гнучкість і швидке реагування на запити внутрішнього та зовнішнього середовищ. Зворотний зв'язок, який дозволяє оцінювати відповідність управлінських рішень реальним потребам суспільства, сприяє коригуванню їх напрямків та інтенсивності.

Однією з вагомих переваг є зниження часових і фінансових витрат на

управлінську діяльність. Хоча початкове впровадження електронного урядування потребує значних витрат на створення інфраструктури, згодом це призводить до суттєвої економії на управлінських процесах. Крім того, електронне урядування підвищує прозорість роботи уряду, зменшує корупцію та робить державні послуги більш доступними, швидкими, персоналізованими та адресними, враховуючи потреби громадян і бізнесу.

Це досягається завдяки використанню великих обсягів даних (Big Data), накопичених органами влади, які застосовують автоматизовані методи аналізу для покращення якості взаємодії з користувачами. Хоча такі технології спершу знайшли широке застосування в економічній сфері, останнім часом вони стали актуальними й у наданні публічних послуг. Використання Big Data дозволяє більш точно враховувати потреби громадян і створювати індивідуалізовані рішення, що сприяє ефективнішому функціонуванню державного апарату.

1.2. Еволюція концепції електронного уряду: від інформатизації до цифрової трансформації

В Україні нагальною потребою є побудова національної моделі формування та реалізації державної політики у сфері публічного та державного управління, спрямованої на забезпечення якісних публічних і адміністративних послуг громадянам. Така модель повинна враховувати перевірені світові практики й орієнтуватися на сучасні механізми публічного управління [33; 34]. Для цього необхідно провести ґрунтовну оцінку, всебічний аналіз, характеристику та узагальнення досвіду зарубіжних країн, аби виділити найбільш адекватні й актуальні підходи, які відповідатимуть вимогам часу. Застосування цих засад і аспектів у національному контексті повинно забезпечити їхню максимальну ефективність, повну віддачу та практичний результат у сфері публічного управління [60, с. 47]. В умовах децентралізації в Україні та розвитку цифрової інклюзивної економіки значно зростає актуальність використання цифрових технологій у публічному

управлінні та місцевому самоврядуванні, а також формування нових механізмів електронного урядування. Реформа публічного управління та децентралізація публічної влади на рівні місцевих громад, що тривають останніми роками, виявили недостатність існуючих підходів до місцевого розвитку для системного вирішення накопичених проблем територіальних громад.

Впровадження ефективних механізмів державного забезпечення та електронного урядування в Україні є важливим сучасним євроінтеграційним чинником, який сприяє гармонізації взаємодії органів публічної влади та місцевого самоврядування з громадськістю, бізнес-структурами й інститутами громадянського суспільства. Це дозволяє підвищити відкритість, прозорість і ефективність діяльності органів публічного адміністрування та місцевого врядування.

Невирішеними залишаються питання розробки нових підходів до місцевого розвитку, пошуку ефективних механізмів публічного управління та адміністрування на місцевому рівні, особливо із застосуванням цифрових трансформацій. Теоретико-методологічні основи державної політики у сфері публічного управління, наукові засади управління розвитком територіальних громад і сталого розвитку країни, а також теоретичні підходи до інклюзивного розвитку й цифрової трансформації, зокрема на рівні громад, висвітлені у працях як зарубіжних, так і вітчизняних вчених [93, с. 15; 98, р. 143; 58]. У сучасному світі цифрові технології значною мірою впливають на розвиток публічного управління та місцевого самоврядування. Хоча науковці активно досліджують ці питання, наразі залишається недостатньо розробленою методологія модернізації моделі розвитку електронного урядування в умовах цифрових трансформацій. Це створює необхідність глибшого аналізу та вивчення цього явища, обумовлюючи актуальність проведених досліджень.

Уряди багатьох країн стикаються з проблемами адаптації своїх національних моделей розвитку до вимог сучасності. Необхідність пошуку ефективних моделей управління державою та місцевими громадами для

забезпечення належного рівня добробуту населення та якості його життя стає все більш актуальною. В Україні, в умовах змін, що відбуваються, виникає потреба у створенні нової, ефективної системи публічного управління, що враховуватиме вимоги цифрової трансформації суспільства. Використання інформаційних технологій створює нові можливості для обробки даних у державному управлінні, водночас висувуючи нові очікування до державного сектору. Світові уряди, прагнучи цифрового лідерства, активно розробляють політику розвитку та популяризації цифрових технологій.

Цифровізація є процесом впровадження цифрових технологій у всі сфери суспільного життя. Вона розглядається як ключовий фактор зростання світової економіки та розвитку публічного управління. Інформація і знання є основними елементами цифровізації державного управління, оскільки вони визначають шляхи забезпечення якісної роботи державних установ. Однією з ключових складових цього процесу є електронне урядування (е-урядування), яке сприяє ефективності урядової діяльності та демократичному розвитку суспільства. Електронне урядування забезпечує вільний доступ громадян до інформації, а також відкритий діалог між державою та громадськістю завдяки застосуванню сучасних інформаційних технологій.

Ключовими засадами функціонування е-урядування є принципи, які мають бути закладені в основу розроблення механізмів його впровадження та розвитку. Міжнародна практика визначає такі принципи: прозорість, системність, сумісність, стандартизація, ефективність, безпека даних, єдина інформаційна база, адаптація, продуктивність системи тощо. Ці принципи сприяють формуванню цілісної і ефективної системи електронного урядування, яка відповідає сучасним викликам та очікуванням суспільства.

Державна політика розвитку інформаційного суспільства та електронного урядування повинна ґрунтуватися на принципах співробітництва та партнерства. Це означає, що бізнес і суспільство мають право контролювати дії держави, а сам процес управління повинен виключати директивні механізми та командно-адміністративні моделі. Взаємовідносини

держави з іншими суб'єктами та між собою повинні бути рівноправними. При цьому відкритість і прозорість електронного урядування мають забезпечувати баланс з принципом конфіденційності, який враховує особливості функціонування суспільства та держави.

У процесі цифровізації застосування елементів електронного урядування передбачає створення єдиної електронної системи, що об'єднує органи державної влади та місцевого самоврядування. Важливою складовою цієї системи є Єдиний веб-портал електронного урядування, який орієнтований на громадян та організації. Він забезпечує доступ до всього комплексу електронних державних послуг за технологією «єдиного вікна», враховуючи потреби користувачів та функціональні аспекти роботи системи. Такий підхід сприяє оптимізації процесів управління, підвищенню зручності та ефективності взаємодії між державою та громадянами [48, с. 76].

Сучасні глобальні зміни у суспільстві створили умови для реформування всіх сфер функціонування нашої держави. Ці зміни зумовлені комплексом актуальних теоретичних і практичних викликів, спричинених глобалізаційними процесами, які спонукають кожна країну формувати власне теоретичне розуміння цього явища та розробляти стратегії адаптації й розвитку у глобалізованому середовищі разом із механізмами їх реалізації. У контексті інтеграційних та реструктуризаційних змін сучасного світу, а також пошуку нових пріоритетів постіндустріального розвитку, особливе значення має ідеологія глобалізації. Вона виступає ключовим критерієм, який визначає специфіку та особливості функціонування системи державного управління у суспільствах сталого та перехідного розвитку [5]. Основними елементами функціонування глобалізації як нового типу суспільного розвитку є взаємозв'язок, взаємообумовленість і взаємовідношення. Це пояснює посилення взаємовпливу між державами у процесі розв'язання спільних проблем в сучасних умовах. Значний вплив на формування глобального суспільства має стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), який сприяє появі глобального суспільства знань. Це суспільство

повинно забезпечити пошук нових шляхів практичного використання накопиченого потенціалу знань та інноваційних технологій для вирішення завдань світового розвитку.

У таких умовах розвиток і впровадження е-урядування є важливим напрямком, що дозволяє дослідити його теоретичні засади в Україні. До ключових аспектів, інструментів і елементів е-урядування належать електронні послуги, електронне управління, електронна демократія, електронна комерція та інші складові. Водночас розвиток державного управління вимагає якісного вдосконалення механізмів, які відповідають сучасному стану управління в країні. Управлінський процес у будь-якій державі перебуває у постійному стані адаптації до сучасних викликів і умов, що зумовлює необхідність детального вивчення іноземного досвіду впровадження е-урядування.

Електронний уряд у будь-якій країні спрямований на вирішення трьох основних взаємопов'язаних завдань: забезпечення державного апарату ефективними засобами для надання адміністративних послуг і ухвалення управлінських рішень; надання бізнесу та громадянам ефективних засобів отримання різноманітних електронних сервісів; організація електронної взаємодії між владою, громадянами та бізнесом.

У сфері цифрових трансформацій Україна досягла певних позитивних результатів. Запроваджено низку законодавчих ініціатив, з'явилися національні та регіональні цифрові лідери з відповідними проєктами, розвивається цифрова інфраструктура та електронне урядування, що свідчить про поступове вдосконалення державного управління в умовах сучасних цифрових викликів.

Електронне урядування базується на низці принципів, які забезпечують ефективність функціонування інформаційних систем і сприяють досягненню цілей публічної адміністрації [58].

1. Принцип максимального розкриття означає, що вся інформація, яку мають публічні органи, підлягає розкриттю. Винятки мають бути

максимально обмеженими, і їх правомірність повинна бути доведена відповідними органами.

2. Принципи е-урядування об'єднують технологічні підходи, яких слід дотримуватись при створенні інформаційної системи «е-уряд», забезпечуючи її ефективність.

3. Принцип системності передбачає встановлення зв'язків між структурними елементами інформаційної системи, що забезпечують її цілісність і безперебійну роботу.

4. Принцип розвитку (відкритості) враховує можливість оновлення функцій та розширення складу системи без порушення її роботи.

5. Принцип сумісності забезпечує взаємодію системи з іншими інформаційними системами через стандартизовані інтерфейси, зокрема з аналогічними системами країн СНД та ЄС.

6. Принцип стандартизації передбачає уніфікацію методів і процедур роботи з системою, що сприяє мінімізації витрат і зручності для користувачів.

7. Принцип ефективності фокусується на досягненні оптимального співвідношення між витратами на створення системи і цільовими результатами, такими як економія часу, підвищення якості та доступності послуг.

8. Принцип нових завдань враховує необхідність розробки та впровадження завдань, які забезпечують повноту, своєчасність і оптимальність прийняття рішень, що раніше не виконувалися через обмежені технічні можливості.

9. Принцип безпеки даних вимагає надійного захисту інформації при її зберіганні, обробці та передачі, а також обов'язкової реєстрації всіх операцій у системі для запобігання несанкціонованому доступу.

10. Принцип єдиної інформаційної бази передбачає використання єдиної класифікаційної системи для уніфікації державних інформаційних ресурсів.

11. Принцип продуктивності системи забезпечує її здатність

ефективно працювати з нерівномірними потоками інформації, зокрема під час пікових навантажень.

12. Принцип пристосування (адаптації) гарантує, що система залишається придатною до модифікацій і розширення у відповідь на зміну вимог.

Зазначені принципи спрямовані на створення ефективної, прозорої, надійної та адаптивної інформаційної системи, що відповідає потребам сучасного суспільства.

В Україні електронне урядування активно розвивається, що сприяє підвищенню ефективності та прозорості державного управління. Зокрема, 11 центральних органів виконавчої влади, включаючи Державну податкову службу, Пенсійний фонд та Державний комітет статистики, приймають звітність в електронній формі. Це дозволяє громадянам та бізнесу зручно та оперативно взаємодіяти з державними установами.

Важливим кроком у цьому напрямку стало створення Українського центру розвитку електронного урядування за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». Цей центр сприяє впровадженню сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у державне управління, підвищуючи якість надання публічних послуг та забезпечуючи відкритість влади. Завдяки таким ініціативам Україна наближається до стандартів розвинених країн у сфері електронного урядування, що позитивно впливає на взаємодію між державою та суспільством [61]. Загальний аналіз світового досвіду у формуванні цифрової інфраструктури дозволяє визначити ключові елементи механізму її розвитку в Україні. До таких елементів належать широкосмуговий доступ до Інтернету, комп'ютеризація, впровадження відкритих даних, використання хмарних сервісів, розвиток електронних державних послуг, популяризація безготівкових розрахунків та забезпечення кібербезпеки. Сучасні тенденції та зміни, пов'язані з еволюцією глобалізаційних процесів, вимагають створення ефективних систем оцінки, моніторингу та аналізу електронного урядування і інформаційного суспільства [86]. На сьогодні для аналізу рівня електронного

урядування та оцінки розвитку інформаційного суспільства використовуються різноманітні системи індикаторів, серед яких основними є WSIS та SIBIS. Для оцінювання, моніторингу та аналізу стану електронного урядування та інформаційного суспільства існує понад двадцять інформаційних індексів. Важливим аспектом забезпечення ефективного управління розвитком електронного урядування є регулярний аналіз і моніторинг позитивних змін у реалізації заходів та завдань, визначених Концепцією електронного урядування в Україні. Такий підхід дозволяє відстежувати ефективність виконання запланованих заходів, визначати динаміку розвитку складових електронного урядування, а також виявляти проблемні аспекти у впровадженні інформаційних технологій. Це, у свою чергу, надає можливість своєчасно коригувати державну політику в цій сфері [15, с. 46].

Існує нагальна потреба відновлення важливої складової публічного управління через визначення строків проведення нового аналізу стану електронного урядування, його масштабу (національного або національного за підсумками регіональних даних), відповідальних органів публічної влади чи місцевого самоврядування та необхідних для цього фінансових ресурсів. Системна реалізація національних проектів цифрових трансформацій є важливим показником упровадження реальних структурних змін у таких сферах, як громадська безпека, охорона здоров'я, доступ громадян до екстрених служб, а також забезпечення життя та здоров'я населення.

Органи державної влади та місцевого самоврядування мають достатні передумови для переходу до належного електронного управління та демонструють високий рівень електронної готовності. Основними пріоритетами є залучення населення до методів електронного урядування, стимулювання розвитку електронної демократії та впровадження адміністративних і публічних електронних послуг для кінцевих споживачів. Враховуючи сучасні тенденції, доцільно порівняти електронну готовність різних державних установ, таких як Пенсійний фонд України, Національна служба здоров'я України, Національне агентство України з питань державної

служби, Державна податкова служба, Міністерство внутрішніх справ, які є лідерами цифрових перетворень і змін у наданні державних послуг. Результатом інформаційного забезпечення електронного урядування є розвиток цифрової інклюзії та підвищення електронної відповідності органів державного управління.

Модернізація механізмів публічного управління та місцевого самоврядування є одним із ключових цифрових трендів державної політики. Використання цифрових змін і практичне застосування відповідних принципів у державній політиці у сфері публічного управління дозволяє підвищити якість надання адміністративних послуг. Електронне урядування та цифрова демократія сприяють зміні каналів взаємодії публічного сектору з територіальними громадами та окремими громадянами, роблячи цей зв'язок більш відкритим, прозорим, підзвітним та орієнтованим на протидію корупції.

1.3. Міжнародно-правове регулювання впровадження електронного уряду

У сучасних реаліях все частіше в повсякденному житті використовуються терміни з прикметником «електронний», такі як електронна торгівля, електронний документ, електронний підпис, електронне урядування, електронна демократія, електронне правосуддя тощо. Однак точного визначення цих понять у законодавстві поки що немає, а їх використання переважно обмежується підзаконними актами. У контексті інтернаціоналізації всіх аспектів суспільного життя розвиток законодавства неможливий без врахування глобалізаційних процесів. Законодавчі органи багатьох держав змушені враховувати як класичні стандарти міжнародного права, так і тенденції до інтеграції правових систем, що часто зумовлено історичними передумовами, геополітичним положенням, економічними чинниками та національною правовою культурою. Процеси гармонізації та уніфікації законодавства відбуваються двома основними шляхами: через створення

міжнародних актів, укладання міждержавних угод і розвиток нормотворчої діяльності світових організацій, які визначають пріоритети і напрями розвитку національного законодавства; а також через національне нормотворення, коли держави самостійно вивчають і впроваджують у своєму законодавстві досвід електронного урядування інших країн [28, с. 381].

Міжнародні норми і стандарти мають важливе значення як орієнтири для підвищення рівня захисту прав і свобод людини в інформаційній сфері. Проте, аналіз розвитку інституту прав людини в міжнародному праві свідчить, що їх роль здебільшого прогностична, і вони виконують такі функції: визначення переліку основних прав і свобод, обов'язкових для всіх держав-учасниць міжнародних угод; формування змісту цих прав і свобод, які мають бути закріплені в конституціях і законодавстві окремих держав; встановлення зобов'язань держав визнавати та забезпечувати проголошені права; створення міжнародних гарантій для захисту цих прав; а також визначення умов застосування прав і свобод людини з одночасним окресленням законних обмежень.

Водночас інформація та інформаційні технології стають не лише основним ресурсом і рушієм прогресу, але й однією з найсерйозніших загроз, що вимагає нових підходів до їх правового регулювання та етичної оцінки. Стандарти прав і свобод людини в інформаційному суспільстві визначаються не лише особливостями національного співтовариства, але й загальним розвитком цивілізації, ступенем інтеграції міжнародної спільноти та рівнем реальних і потенційних загроз інформаційній безпеці [28, с. 383].

Розбудова електронного урядування вимагає вмілого використання міжнародного досвіду та врахування наявних міжнародно-правових документів, які стають орієнтирами та відправною базою для ефективного вирішення поставлених завдань. У таких документах містяться рекомендації, застереження та перелік вимог для держав-учасниць, які прагнуть успішно впроваджувати й розвивати електронне урядування.

Для оцінки й моніторингу реального стану впровадження електронного

урядування в різних країнах світу широко використовуються висновки ООН, представлені в Global E-Government Survey. Ці висновки виражені в Індексі розвитку рівня електронного урядування (The UN Global E-Government Development Index), який дозволяє аналізувати прогрес і визначати пріоритетні напрями розвитку в цій сфері [97]. Індекс розвитку рівня електронного урядування складається з трьох основних компонентів. Перший – це індекс, що оцінює стан наявних вебресурсів, зокрема наявність офіційного урядового порталу та вебсайтів державних органів. Другий – індекс, який визначає рівень розвитку телекомунікаційної інфраструктури, враховуючи відносну кількість користувачів Інтернету та реальну кількість персональних комп'ютерів. Третій компонент – це індекс освіти, який відображає науковий і культурний рівень населення [37, с. 101].

Індекс розвитку електронного урядування визначається як середнє значення трьох основних показників: індексу послуг, що надаються в онлайн-режимі; індексу розвитку телекомунікаційної інфраструктури; та індексу людського капіталу [49].

З 2001 року ООН регулярно готує звіти про стан розвитку електронного урядування в країнах світу, а починаючи з 2008 року ці звіти публікуються раз на два роки [32].

У дослідженні електронного урядування важливо зосередити увагу на міжнародних документах, які містять вимоги та рекомендації для всіх держав-учасниць. Особливий інтерес становить досвід країн, де системи електронного урядування успішно функціонують протягом тривалого часу. У цих країнах використання Інтернету органами влади вважається ключовим інструментом підвищення їх ефективності.

Міжнародна практика вже накопичила значний досвід у розробці проєктів впровадження електронного урядування. Серед найважливіших документів у цій сфері можна виділити рекомендацію «Європа і глобальне інформаційне суспільство» 1994 року, яка спрямована на вирішення проблем впливу інформаційно-комунікаційних технологій на всі сфери суспільної

діяльності [40, с. 137].

Наступним важливим документом у сфері електронного урядування є Директива Європейського парламенту та Ради 1999 року «Про систему електронних підписів, що застосовується в межах Співтовариства». Вона визначає основні принципи використання електронних підписів для забезпечення їх правової значущості та інтеграції у спільний простір ЄС [53].

У 1999 році на 104-му засіданні Комітету міністрів Ради Європи в Будапешті було ухвалено Декларацію «Про європейську політику в галузі нових інформаційних технологій». У цьому документі Комітет звернувся до урядів держав-учасниць із закликом забезпечити доступ до нових інформаційних технологій і створити умови для активнішої участі громадян у суспільному житті на всіх рівнях [17].

Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства, ухвалена лідерами країн «Великої вісімки» на Саміті 2000 року, займає важливе місце серед міжнародно-правових документів у сфері інформаційних технологій. Вона підкреслює революційний вплив інформаційно-комунікаційних технологій на взаємодію між державним управлінням і суспільством, спрямовану на досягнення сталого економічного розвитку, підвищення рівня суспільного добробуту, соціальної злагоди та зміцнення демократії.

Згідно з пунктом 4 Хартії, її мета полягає у зміцненні політики та вдосконаленні нормативно-правової бази, які сприяють конкуренції, інноваціям і економічній стабільності. Документ закликає до співпраці у сфері глобальних інформаційних мереж, скорочення цифрового розриву, інвестування в людський потенціал та забезпечення глобального доступу й участі в розвитку інформаційного суспільства [50].

У 2000 році Європейська Рада ухвалила ініціативу «eEurope», яка була спрямована на розвиток цифрової культури, широке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та становлення інформаційного суспільства. Цей документ визначив ключові напрями інтеграції цифрових рішень у різні сфери життя для забезпечення відкритості та доступності

інформаційних технологій [66].

У 2000 році Європейська комісія ухвалила програму «eEurope-2002» під назвою «Інформаційне суспільство для всіх», метою якої було сприяння електронному розвитку Європи. Програма акцентувала увагу на забезпеченні вільного доступу громадян до основних інформаційних ресурсів загального користування та на розвитку взаємодії в мережі між громадянами і урядами [72].

У загальному значенні «Електронна Європа – 2002» є планом дій, заснованим на трьох ключових напрямках: дешевший, швидший та безпечніший доступ до Інтернету, технологій і послуг; інвестування в науку та людей; пропаганда щодо використання нових інформаційних технологій. У сфері електронного урядування план передбачав реалізацію кількох важливих пунктів. Зокрема, це оприлюднення основних інформаційних даних у мережі Інтернет, охоплюючи всі сфери інформації; забезпечення для всіх держав-членів вільного електронного доступу до провідних баз інформаційних даних; спрощення роботи мережі адміністративних процедур для бізнесу, наприклад, шляхом пришвидшення процесу створення нових компаній; заохочення до використання програмного забезпечення з відкритим кодом у державному секторі та електронного урядування, заснованого на передовій практиці обміну досвідом між країнами ЄС. Також передбачалося спрощення основних операцій діяльності Європейської комісії, таких як фінансування провідних наукових проєктів та набір кваліфікованого персоналу, а також стимулювання використання електронного підпису в державному секторі.

Головною метою цієї програми було створення сприятливих умов для переходу Європи до нової ери інформаційних технологій, зміцнення її позицій як лідера у сфері застосування інформаційно-комунікаційних технологій, а також підвищення рівня забезпеченості громадян Європи новітніми технологіями. Важливим аспектом цього переходу стало впровадження досвіду управління світової спільноти та прагнення Європейського Союзу до створення стандартів державного управління і належного врядування. На

певному етапі розвитку ЄС змушений був відповідати на сучасні виклики європейського врядування, тобто розробляти норми, правила та процедури, які б забезпечували ефективну співпрацю між усіма учасниками процесу управління.

З цією метою було підготовлено серію білих книг під загальною назвою «Європейське врядування», які були розроблені на початку XXI століття, в період інституційних реформ. Ці документи відображали бачення Європейської комісії щодо сучасного європейського врядування, пропонували шляхи подолання дефіциту демократії в Європейському Союзі, а також передбачали підвищення рівня довіри громадян шляхом більшої відкритості, прозорості та залучення людей до процесу прийняття важливих рішень [1, с. 44].

Біла книга пропонує комплекс першочергових заходів, спрямованих на зміну пріоритетів діяльності Європейської комісії відповідно до її основних завдань. Ці заходи мають бути впроваджені в максимально стислі строки, щоб надихнути інші інституції на проведення необхідних змін. Окрім того, документ передбачає проведення консультацій, спрямованих на визначення майбутніх потреб у діяльності як інституцій, так і держав-членів Європейського Союзу.

Важливим орієнтиром для впровадження електронних методів урядування сучасними державами є також Декларація Ради Європи «Про свободу комунікації в мережі Інтернет», прийнята 28 травня 2003 року в Страсбурзі. У вступі до цього документа зазначається, що його метою є досягнення балансу між свободою слова та інформації й іншими правами в Інтернеті, які гарантуються Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року [23]. Цей міжнародний документ встановлює, що держави-учасники Ради Європи зобов'язані виконувати низку ключових вимог. Зокрема, це здійснення обмеження доступу до інформації в мережі Інтернет лише за необхідності, заохочення саморегулювання процесу поширення інформації, відмова від державного контролю, включаючи

блокування та фільтрацію, а також гарантування права на анонімність користувачів. Водночас такі положення мають бути узгоджені з національним законодавством кожної держави-учасниці, щоб забезпечити їхню відповідність правовим нормам конкретної країни [64].

У 2003 році експерти Світового банку провели аналіз міжнародного досвіду реформ державного управління у 14 країнах, які суттєво відрізнялися за своїми політичними системами, рівнем економічного розвитку та соціокультурними характеристиками. Результати аналізу показали, що ці країни, розпочинаючи реформи, ставили перед собою подібні масштабні завдання.

По-перше, йшлося про зниження державних витрат, створення сприятливого клімату для розвитку національної економіки та підвищення її конкурентоспроможності на світовому ринку. По-друге, акцентувалася увага на поліпшенні якості державних рішень і забезпеченні їх ефективної реалізації. По-третє, важливим завданням стало вдосконалення державної служби, що передбачало залучення необхідної кількості висококваліфікованих фахівців за умови обмеження витрат на їх утримання. Нарешті, по-четверте, країни прагнули розширити діапазон і підвищити якість послуг, які надаються державою.

Таким чином, реформування державного управління в цих країнах було спрямоване на досягнення універсальних цілей, які відповідають сучасним викликам і потребам суспільства [46, с. 39].

На сьогодні більшість осіб, які відповідають у європейських структурах за розвиток програм електронного урядування, усвідомлюють важливість створення єдиної системи критеріїв для таких систем. У цьому напрямі 2003 року в Естонії, у місті Таллінн, Міжсекційна експертна група з питань розвитку електронного урядування розробила проєкт Рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи з питань електронного урядування. Цей проєкт дозволяє окреслити загальну спрямованість ідей щодо розвитку електронного урядування в Європейському Союзі.

Проект Рекомендацій включав 10 основних принципів, які є базовими для побудови системи електронного урядування. Перший принцип стосується обсягу та законодавчої основи рекомендацій, визначаючи правові рамки їх застосування. Другий принцип акцентує увагу на електронній демократії, що забезпечує участь громадян у прийнятті рішень. Третій передбачає високий рівень якості державних послуг, які повинні відповідати потребам користувачів. Четвертий принцип забезпечує доступ до державних електронних послуг для всіх громадян.

П'ятий принцип стосується розвитку електронної освіченості, що є необхідним для ефективного використання технологій. Шостий наголошує на ефективному впровадженні та керівництві електронним урядуванням, що включає відповідне планування та реалізацію. Сьомий принцип гарантує приватність і захищеність інформаційних даних. Восьмий передбачає оцінку впливу й ефективності витрат на електронне урядування, щоб забезпечити його результативність.

Дев'ятий принцип стосується технічних аспектів, таких як стандартизація та інтероперабельність систем. Десятий принцип підкреслює важливість співпраці між державами-членами, регіональними й місцевими органами державної влади для ефективного функціонування електронного урядування. Ці принципи стали важливим орієнтиром для розвитку електронного урядування в Європі [20, с. 27–35].

У 2004 році було ухвалено Рекомендацію Ради Європи з питань електронного урядування, яка мала на меті надати всебічну підтримку країнам-членам Європейського Союзу у створенні та реалізації стратегій електронного урядування. Ці стратегії були спрямовані на ефективне використання інформаційно-комунікаційних технологій у взаємодії між органами публічної адміністрації, громадянами та бізнес-структурами, а також на демократизацію всіх аспектів діяльності публічної адміністрації.

У 2005 році була розроблена та представлена нова програма «e-Europe 2005», основною метою якої стало забезпечення широкого доступу до мережі

Інтернет, гарантування безпеки мереж і активне впровадження електронного урядування. Програма «Електронна Європа – 2005» була планом дій, спрямованим на розширення можливостей доступу до Інтернету, протидію кіберзлочинності та широке застосування сучасних інформаційних технологій у діяльності органів державної влади [73].

У 2006 році в межах Європейської комісії був розроблений новий План дій з розвитку електронного урядування під назвою «і-2010». Цей план став важливим етапом у розвитку інформаційного суспільства та інтеграції сучасних технологій у державне управління. Комісар Європейського Союзу з інформаційного суспільства та засобів масової інформації Вівіан Редінг висловила занепокоєння з приводу того, що Європа у сфері досліджень інформаційно-комунікаційних технологій продовжує відставати від своїх глобальних конкурентів. Вона наголосила, що рівень інвестицій Європи у цю сферу становить приблизно половину того, що інвестують США, що створює серйозні виклики для конкурентоспроможності ЄС [14, с. 117].

Стратегія «і-2010» інтегрує всю політику, ініціативи та основні дії Європейського Союзу, спрямовані на розвиток і використання сучасних цифрових технологій у різних сферах суспільного життя. Вона також визначає першочергові цілі, спрямовані на досягнення прогресу в інформаційно-комунікаційній сфері.

Серед ключових завдань цієї стратегії: впровадження єдиних стандартів для узгодження програмних платформ і забезпечення сумісності всіх елементів комунікаційних технологій; підвищення швидкості доступу до мереж зв'язку в Європі; розробка нових інформаційних ресурсів та збагачення змістовної наповненості вже наявних; захист інформаційних ресурсів від кіберзлочинів; модернізація правової основи для регулювання аудіовізуальних послуг; а також усунення цифрового розриву, щоб забезпечити рівний доступ до цифрових технологій для всіх громадян ЄС [74].

У 2010 році була ухвалена нова європейська стратегія соціально-економічного розвитку на наступні 10 років під назвою «Європа 2020». Ця

стратегія ґрунтується на трьох ключових напрямках: розвиток знань і інновацій, формування сталої економіки, а також підвищення рівня зайнятості та соціального залучення населення.

Одним із пріоритетів стратегії є захист і збереження довкілля. Вона передбачає моніторинг стану довкілля як невід'ємний елемент успішної реалізації поставлених цілей. Особливу увагу приділено виконанню ініціативи «клімат/енергія 20/20/20», яка спрямована на зниження викидів парникових газів на 20%, збільшення частки відновлюваних джерел енергії до 20% і підвищення енергоефективності на 20%. Ця ініціатива об'єднує економічні та екологічні аспекти сталого розвитку, сприяючи інтегрованому підходу до вирішення кліматичних і енергетичних викликів [43, с. 140].

У грудні 2010 року було затверджено Другий план дій з електронного урядування, спрямований на реалізацію ідей, висловлених на п'ятій Міністерській конференції з електронного урядування, відомій як «Мальменська декларація». Цей план підкреслював важливість відкритості та гнучкості європейських публічних адміністрацій у взаємодії з громадянами та бізнесом. Основними цілями були активізація використання електронного урядування для підвищення ефективності діяльності та якості публічних послуг, а також забезпечення надання кращих послуг з використанням менших ресурсів [89].

План дій з електронного урядування на 2011–2015 роки був тісно узгоджений із завданнями Цифрового порядку денного для Європи і спрямований на створення електронних урядових послуг нового покоління. Він базувався на двох основних положеннях. Перше передбачало, що до 2015 року ключові транскордонні послуги мали стати доступними в онлайн-режимі, забезпечуючи підприємцям можливість створювати та керувати бізнесом у будь-якій точці Європи незалежно від їхнього місця знаходження, а також сприяти громадянам у навчанні, працевлаштуванні, проживанні та виході на пенсію. Друге положення полягало в тому, що до 2015 року 50% громадян і 80% підприємців Європейського Союзу повинні мати доступ до електронного

урядування.

Оцінка результатів Плану дій показала його позитивний вплив на розвиток електронного урядування як на європейському, так і на національному рівнях країн-членів. Він сприяв узгодженню національних стратегій електронного урядування, обміну передовим досвідом, гармонізації рішень між державами-членами та розробці технологічних систем забезпечення, які полегшують доступ до адміністративних послуг.

Однак, попри ці досягнення, громадяни та підприємства не змогли повною мірою скористатися всіма перевагами цифрових послуг, які повинні були бути доступними без перешкод у всіх країнах Європейського Союзу. Це свідчить про необхідність подальшої роботи для забезпечення більш ефективного використання можливостей електронного урядування [76].

З метою подолання існуючих цифрових бар'єрів і запобігання подальшій фрагментації, яка виникає у процесі модернізації державних адміністрацій, було зібрано думки громадян, підприємств та адміністративних органів усіх рівнів – міжнародного, європейського, національного, регіонального і місцевого. Це дозволило сформулювати та затвердити новий План дій електронного уряду на період 2016–2020 років. Основною метою цього Плану стало усунення перешкод на шляху до створення цифрового єдиного ринку, що забезпечить більш ефективну інтеграцію цифрових технологій у систему державного управління [77].

Аналіз міжнародно-правових документів, спрямованих на впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, показує, що їх основною метою є подальший розвиток демократичних цінностей і перспектив у країнах, які їх підписали. Документи сприяють активному впровадженню технологій електронного урядування в повсякденне життя як громадян, так і державного апарату.

Серед основоположних аспектів таких документів можна виділити: орієнтованість на потреби громадян і бізнесу; застосування інноваційних рішень; оптимізацію процесів взаємодії між державою, громадянами та

бізнесом; удосконалення процедур електронної демократії; забезпечення високого рівня якості послуг; моніторинг потреб усіх соціальних верств населення з концентрацією на найбільш важливих; реалізацію електронних послуг через різноманітні канали зв'язку; захист інформації в Інтернеті; дотримання прав людини; оптимізацію діяльності органів публічної влади; підвищення інноваційної культури управління.

Ці документи, хоча і складають лише частку всіх міжнародних правових актів, що регулюють електронне урядування, базуються на ліберально-індивідуалістичній моделі демократії. Ця модель спирається на уявлення про громадянина як вільну особистість, яка прагне до «максимізації власної вигоди», та передбачає відкритість інформації й надання державою якісних послуг.

Загалом, усі проаналізовані документи містять основні стандарти й засади системи електронного урядування. Їх дотримання Україною створює можливість для впровадження й розвитку технологій електронного урядування, а також для їх імплементації до національного законодавства відповідно до міжнародних стандартів.

Метою всіх цих документів є реформування державного управління, підвищення ефективності діяльності держави та визнання пріоритету суспільства. Це досягається через реструктурування адміністративної системи, реформу державної служби, впровадження технологій електронного урядування, які забезпечують управління інформацією, кадрами, ресурсами, цільовими програмами, а також надання послуг громадянам, бізнесу й державним структурам. Крім того, такі технології створюють нові канали для політичної участі громадян, моніторингу й оцінки діяльності держави.

Електронне урядування розглядається як фундаментальний інститут демократії, що відповідає новим очікуванням суспільства та домінуючим політичним і соціальним цінностям.

Висновки до 1 розділу

Відзначено, що електронне урядування є важливим інструментом модернізації системи публічного управління, спрямованим на підвищення ефективності, прозорості, відкритості та доступності державних послуг для громадян і бізнесу. Вивчення сутності поняття «електронний уряд» показало, що це багатогранне явище, яке охоплює різні аспекти взаємодії між органами влади, громадськістю та бізнесом. Воно інтегрує новітні інформаційно-комунікаційні технології у процеси прийняття рішень, забезпечення громадян доступом до державних послуг і участі у демократичних процедурах.

Еволюція концепції електронного уряду від інформатизації до цифрової трансформації демонструє його значний вплив на формування нових підходів у публічному управлінні, орієнтованих на задоволення потреб суспільства в умовах цифрової економіки. Аналіз міжнародного досвіду засвідчив, що успішне впровадження електронного урядування можливе лише за умови дотримання чітких принципів, серед яких прозорість, сумісність, стандартизація, ефективність, безпека даних і адаптивність системи.

Міжнародно-правове регулювання у сфері електронного урядування відіграє ключову роль у забезпеченні гармонізації законодавства та уніфікації підходів до впровадження інформаційних технологій. Аналіз міжнародних документів, таких як рекомендації Ради Європи, директиви Європейського Союзу та індекси оцінки розвитку електронного урядування, підтвердив їх важливість як орієнтирів для розбудови національних моделей е-урядування.

Таким чином, електронне урядування виступає не лише засобом покращення публічного управління, але й важливим інструментом демократичного розвитку суспільства. Подальший розвиток електронного урядування в Україні має базуватися на інтеграції міжнародного досвіду, орієнтації на потреби громадян і бізнесу та забезпеченні сталого інституційного розвитку.

РОЗДІЛ 2. СВІТОВИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУ

2.1. Моделі електронного уряду європейських країн (Німеччина, Нідерланди, Франція, Естонія, Швеція, Польща, Австрія, Бельгія)

Дослідження практик електронного урядування, які успішно функціонують у країнах європейської спільноти, є надзвичайно актуальним і цікавим для України. Сучасний етап розвитку електронного урядування в країнах Європейського Союзу визначається результатами реалізації численних програм, що входять до складу європейського цифрового порядку денного. Ці програми спрямовані на інтеграцію сучасних технологій у державне управління, підвищення ефективності публічних послуг, полегшення доступу до адміністративних процедур для громадян і бізнесу, а також на створення єдиного цифрового ринку в межах ЄС. Для України цей досвід є важливим орієнтиром на шляху модернізації державного управління та впровадження передових практик електронного урядування [56, с. 9].

Німеччина є однією з країн Європейського Союзу, яка успішно реалізувала ідею електронного урядування. Першою ініціативою у цій сфері стала програма «Сучасна держава, сучасне управління», упроваджена у 1998 році. У 2005 році уряд Німеччини розробив ініціативу BundOnline 2005 (Німеччина у мережі), яка мала на меті зробити всі послуги федеральних органів влади доступними через Інтернет. Цей проєкт став основою для швидшого, відкритішого та менш затратного надання послуг.

Проєкт «Німеччина у мережі» включав такі програми: онлайн подача заявок для отримання документів; подання особистих податкових декларацій через Інтернет; електронні державні та урядові закупівлі; використання офіційної статистики, що ґрунтується на даних з Інтернету; система Profi для ефективного управління проєктами; Інтернет-служба для погашення деяких видів позик; WAP-служба, яка сприяє ефективному веденню торгівлі в межах

Європейського Союзу.

У 2003 році Федеральний уряд, Федеративні штати й місцеві органи влади розширили проєкт BundOnline 2005, трансформувавши його в стратегію комплексного електронного урядування під назвою Deutschland-Online. Ця стратегія базується на таких пріоритетах: розробка комплексних електронних послуг для громадян і бізнесу; створення об'єднаного Інтернет-порталу; розроблення загальної інфраструктури; формування єдиних стандартів; накопичення досвіду і знань у впровадженні електронного урядування.

Попри відсутність загального законодавства стосовно електронного урядування, у Німеччині існують окремі законодавчі акти, що регулюють основні аспекти цієї сфери. Серед них: законодавство про свободу інформації від 2004 року, яке надає громадянам право на доступ до інформації Федерального уряду; Федеральний закон про захист даних 1990 року, який вважається одним із найсуворіших у Європейському Союзі й має на меті захист особистості від порушення її прав; Закон щодо умов упровадження електронної комерції від 2001 року; Закон про телекомунікації 2004 року; Закон щодо електронного підпису 2001 року[35, с. 48–49].

У 2009 році в Німеччині було здійснено фундаментальний крок у розвитку електронного урядування шляхом внесення змін до конституції, зокрема до нової статті 91. Ця стаття передбачає, що федеральний уряд і землі мають право самостійно узгоджувати між собою дії щодо планування, створення та експлуатації сучасних інформаційно-технічних систем, необхідних для виконання їхніх основних функцій.

Крім того, відповідно до цієї статті, уряд і землі можуть спільно встановлювати стандарти та вимоги в галузі інформаційно-комунікаційних технологій, що дозволяє забезпечити узгодженість і ефективність у використанні цих технологій на різних рівнях державного управління. Ці зміни до конституції стали важливою основою для подальшого розвитку електронного урядування та інтеграції технологій у систему публічного управління в Німеччині [42, с. 325–326].

У Німеччині впроваджено повномасштабний підхід до стандартизації електронного урядування під назвою SAGA, що розшифровується як Standards and Architecture for e-government Applications. Цей підхід виконує подвійну функцію: він є як методикою розробки, так і описом процесу реалізації електронного урядування в країні.

SAGA функціонує за кількома ключовими напрямками. По-перше, він передбачає визначення технічних профілів усіх стандартів та архітектури, що використовуються в системах електронного урядування. По-друге, SAGA займається моделюванням можливих процесів для надання публічних послуг та здійснення адміністративних процедур. По-третє, важливим напрямом є моделювання даних, що забезпечує узгодженість і структурованість інформації в системах. І, нарешті, SAGA включає розробку основних базових компонентів, які слугують фундаментом для створення та інтеграції різних елементів електронного урядування.

Цей підхід дозволяє забезпечити високу ефективність, уніфікацію та взаємодію всіх складових системи електронного урядування в Німеччині [35, с. 50–51]. Закон Німеччини «Про захист мереж», раніше відомий як «Закон про Facebook», ухвалений у 2017 році, є важливим нормативним актом, що регулює діяльність соціально-медійних компаній. Цей закон зобов'язує соціальні мережі, такі як Facebook, Twitter, YouTube та інші платформи, які мають понад 2 мільйони користувачів у Німеччині, видаляти підроблені новини або повідомлення, що містять мову ненависті, протягом 24 годин після їхнього виявлення.

Дія закону поширюється лише в межах Німеччини, проте ініціатор цього законодавства, міністр юстиції із захисту прав споживачів Хайко Маас (2013–2018 рр.), активно виступав за впровадження аналогічних заходів на рівні всього Європейського Союзу. Закон спрямований на боротьбу з дезінформацією та ненависницькими висловлюваннями в Інтернеті, забезпечуючи кращий захист користувачів і дотримання етичних норм у цифровому середовищі [28, с. 384]. Подібні ініціативи, як Закон Німеччини

«Про захист мереж», вже тривалий час обговорюються в країнах Європейського Союзу, викликаючи як підтримку, так і критику, особливо з боку захисників свободи слова.

У контексті впровадження електронного урядування також заслуговує на увагу Королівство Нідерландів. За оцінками міжнародних неурядових організацій, уряд Нідерландів досяг значного прогресу у цій сфері. Зусилля країни спрямовані на покращення якості громадських послуг, активне використання можливостей, які відкриває доступ до урядових даних, підвищення якості надання послуг громадянам та стимулювання економічного зростання.

Особливу увагу уряд Нідерландів приділяє спрощенню, ефективності та оперативності процесів надання послуг. Усі процедури, де це можливо, робляться максимально простими та швидкими, що дозволяє значно зменшити час, необхідний для отримання послуг фізичними та юридичними особами. Головною метою таких заходів є не лише підвищення ефективності роботи державного апарату, а й забезпечення зручності для громадян і бізнесу [71]. Легкий доступ до урядової інформації, зокрема до відкритих даних, без перешкод для їх використання є ключовим аспектом прозорості та відкритості електронного урядування в Нідерландах. Ця практика сприяє підвищенню довіри громадян до уряду, забезпечуючи більшу підзвітність і зручність у використанні державних послуг.

Досвід Франції також заслуговує на увагу у процесі впровадження електронного урядування в країнах Європейського Союзу. Розвиток електронного урядування у Франції розпочався ще в кінці XX століття. Першими елементами цієї системи стали термінали Minitel, впроваджені у 1984 році. Minitel забезпечував віддалений доступ до державних послуг та інформації. Завдяки цій системі громадяни могли оплачувати рахунки, отримувати доступ до публічних сервісів, а також користуватися електронним телефонним довідником. Цей ранній проєкт став основою для подальшого розвитку електронного урядування у Франції, демонструючи інноваційний

підхід до інтеграції технологій у сферу публічних послуг [31].

У 1996–1997 роках у Франції були проголошені офіційні доповіді щодо перспектив розвитку електронного урядування, які визначили цей напрям як стратегічний пріоритет. Прем'єр-міністр Ліонель Жоспен підкреслив важливість електронного урядування для модернізації державного управління і визначив його як один із ключових напрямів роботи уряду.

У рамках цієї ініціативи була анонсована програма PAGSI (*Programme d'action gouvernemental pour la société de l'information*), метою якої стало просування інформаційно-комп'ютерних технологій у французькому суспільстві. Ця програма була спрямована на вступ Франції в інформаційне суспільство та зміцнення взаємозв'язків між урядом і громадянами через використання електронного урядування. Реформування та модернізація уряду за допомогою цифрових технологій сприяли більшій відкритості діяльності державних органів, що, у свою чергу, стало важливим чинником підвищення відповідальності й ефективності роботи французьких чиновників [31].

З огляду на поставлені цілі, Франція визначила кілька основних напрямів діяльності в контексті розвитку електронного урядування: культура, освіта, електронний бізнес, дослідження, інновації та модернізація урядування.

Перші кроки французького уряду були спрямовані на стимулювання розвитку електронного бізнесу та створення комп'ютеризованих торговельних мереж. Для цього було спрощено процедуру державної реєстрації Інтернет-компаній, що дозволило підприємцям швидше та зручніше починати свою діяльність у цифровій сфері.

Окрім цього, уряд працював над стандартизацією методів здійснення онлайн-платежів, що зробило електронну комерцію більш доступною та безпечною. Також було розпочато розробку закону про електронно-цифровий підпис, який мав забезпечити юридичну захищеність транзакцій та документів, підписаних у цифровому форматі. Ці ініціативи стали важливими кроками у створенні сучасної цифрової інфраструктури Франції [27, с. 149].

Таким чином, зусилля всіх інститутів державного управління Франції в цей період були зосереджені на модернізації державної служби. Основну увагу приділяли формуванню спеціалізованих і компетентних вебструктур, здатних забезпечувати надання соціальних онлайн-послуг. Водночас велика увага приділялася розвитку інформаційної взаємодії між урядом, громадянами та підприємствами. Ці заходи сприяли підвищенню ефективності державного управління, відкритості процесів і доступності послуг для всіх учасників суспільства [70].

У жовтні 2000 року у Франції було запущено портал *Service-Public.fr*, який став ключовою точкою доступу до найбільш популярних відомостей. За допомогою цього порталу громадяни могли отримувати інформацію про свої права та ознайомлюватися з адміністративними процедурами. Цей крок став важливим етапом у розвитку електронного урядування у Франції.

У період з 2001 до 2005 року у Франції було оголошено про «дематеріалізацію» всіх адміністративних процедур. Це передбачало повну заміну паперових форм на електронні документи до 2005 року, що стало наступним важливим кроком у переході до сучасного електронного урядування.

Ще одним значним досягненням став запуск Плану Резо (*Reso*), який було презентовано в листопаді 2002 року. Цей план, що тривав до 2007 року, мав на меті побудову цифрової Республіки, яка відповідала б Французькому національному гаслу «Свобода, рівність, братерство». План *Reso* передбачав впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у всі сфери державного управління, створення ефективних електронних послуг і забезпечення їх доступності для всіх громадян. Це стало ще одним кроком до формування сучасного, відкритого й доступного уряду Франції [30, с. 51].

У 2004 році у Франції було розроблено чотирирічну стратегічну програму *ADELE* (*ADministration ELEctronique 2004/2007*), яка стала важливим етапом у розвитку електронного урядування країни. Ця програма мала на меті модернізацію державного управління шляхом впровадження

новітніх інформаційно-комунікаційних технологій [82]. Програма ADELE (ADministration ELEctronique 2004/2007) включає стратегічні й тактичні плани дій, які підлягають щорічній перевірці та оновленню. Ця програма має деталізовану організаційну структуру, що забезпечує розвиток електронного уряду Франції. Вона передбачає концепцію, яка інтегрує операційний компонент діяльності уряду, відомий також як урядова машина, що охоплює сферу організаційного проектування.

Основним завданням програми ADELE є впровадження електронного адміністрування через досягнення високого рівня інформаційної доступності та забезпечення організаційної інтерактивності. Це створює можливість для користувачів виконувати адміністративні процедури онлайн, значно спрощуючи доступ до державних послуг.

Правовою основою для розвитку електронного урядування у Франції є Закон «Про електронну взаємодію між користувачами суспільних послуг та державними установами, організаціями і взаємодію між державними органами», також відомий як «Закон про державні послуги», прийнятий у 2005 році. Цей закон визначає правові засади електронної взаємодії між громадянами та державними органами. Він гарантує право громадян надсилати документи як електронною поштою, так і традиційною паперовою кореспонденцією, забезпечуючи гнучкість і доступність державних послуг для всіх верств населення [27, с. 155–156].

Регулюючий акт у сфері електронного уряду був прийнятий у Франції у 2005 році, проте фактичний початок функціонування електронного урядування можна віднести до кінця 2007-го та початку 2008 року. У цей період французький уряд зробив важливий крок, ініціювавши створення персональних Інтернет-порталів Mon.Service-Public.fr для всіх громадян країни [30, с. 52].

2007 рік став знаковим для Франції у сфері електронного урядування завдяки затвердженню Національною Асамблеєю стратегічного плану «RESO-2007: на шляху до цифрової республіки в інформаційному суспільстві». Цей

план передбачав важливу мету – «зламати стіни та сформувати нові відносини між громадянами та владою» шляхом реалізації проєкту електронного урядування.

Відповідальність за виконання плану було покладено на Міністра з державних реформ та Агентство з електронного урядування. Крім того, були визначені ключові суб'єкти, які мали брати участь у реалізації проєкту *e-gouvernement*: органи державної влади, місцеві уряди, громадські організації та приватні компанії.

У межах цієї стратегії було встановлено два основні завдання: розробка нових онлайн-державних послуг, які мали бути простими у використанні, доступними для всіх громадян і безпечними, а також модернізація наявних послуг, що передбачала співпрацю з європейськими партнерами для досягнення більш високого рівня інтеграції та ефективності. Цей план став ключовою основою для подальшого розвитку цифрових технологій у Франції, сприяючи не лише модернізації державного управління, але й розширенню співпраці між різними учасниками процесу електронного урядування [88].

У період 2012–2014 років Франція значно просунулася в напрямі розроблення електронних послуг і зробила все необхідне для переходу на безкоштовні альтернативи наявних сервісів та інші способи економії ресурсів. Усі публічні послуги стали доступними громадянам через єдиний портал mon.service-public.fr із використанням персонального ID. У 2014 році Франція стала першою і поки єдиною країною у світі, яка перевела всі публічні послуги в онлайн-режим, досягнувши рівня 100 %.

Наступною країною, практику впровадження електронного урядування якої варто розглянути, є Естонія. Починаючи з 1990-х років, вона стала однією з провідних країн у сфері електронного урядування. Естонське електронне урядування базується на європейських принципах орієнтації на користувача, зокрема доступності для всіх категорій громадян, безкоштовності послуг, швидкості обслуговування, зручності використання та мінімізації інформації, яку потрібно надавати в запитях. Також воно ґрунтується на принципах

інформаційної взаємодії, таких як відкритість використаних рішень, стандартизація процедур обміну даними, уніфікація моделей опису даних і сервісів.

Першими кроками Естонії на шляху реформування уряду та суспільства були зміни у сфері освіти. У 1996 році було створено Національний комітет комп'ютеризації естонської системи освіти. Одним із успішних проєктів став урядовий проєкт «Стрибок тигра», головною метою якого була інформатизація та комп'ютеризація всіх середніх загальноосвітніх закладів. Уряд Естонії визнавав, що процес демократизації сучасного суспільства значною мірою залежить від рівня впровадження інформаційних технологій, тому пріоритетом стало забезпечення підготовки професійних і висококваліфікованих спеціалістів у сфері ІТ.

З 2000 року в Естонії було прийнято низку законів, що стали основою електронного урядування і демократії. Серед них: Закон про публічну інформацію, Закон про захист анкетних даних, Закон про інформаційні послуги, Закон про електронні комунікації, Закон про цифровий підпис, Закон про бази даних та інші.

У 2001 році для реалізації концепції електронного урядування уряд Естонії створив Інтернет-портал «Сьогодні вирішую я». Його головним призначенням стало забезпечення можливості для громадян брати участь у процесі державного управління, висловлювати свою думку та надавати пропозиції до законопроєктів. Цей портал став важливим інструментом для розширення участі громадян у демократичних процесах і розвитку електронної демократії в країні [30, с. 61].

Починаючи з 2002 року, громадяни Естонії замість паперових паспортів почали отримувати індивідуальні ID-карти, які дозволяють їм користуватися широким спектром послуг у режимі онлайн. Ці карти стали ключовим інструментом для доступу до цифрових державних сервісів.

Наприклад, користувачі порталу можуть отримати доступ до законодавчої бази Естонії, переглядати законодавчі акти й рішення різних

міністерств і департаментів, а також відправляти запити до державних і муніципальних установ. Найпопулярнішими послугами серед громадян є: автотранспортне страхування, вирішення питань трудової зайнятості, реєстрація за місцем проживання та отримання електронних рецептів.

До інтернет-серверу eesti.ee інтегровано понад сто інших порталів, які забезпечують надання різноманітних послуг або допомоги жителям країни. Серед них: реєстр нерухомості, реєстр населення, бізнес-реєстр, дорожньо-транспортний реєстр, система електронного голосування, земельний кадастр, департамент громадянства і міграції, податковий департамент, реєстр пенсійних страхувань, лікарняна каса тощо. Така інтеграція дозволяє громадянам ефективно й зручно взаємодіяти з державними структурами, значно спрощуючи доступ до адміністративних послуг [44, с. 33].

Головна роль у процесі реалізації електронного урядування в Естонії належить парламенту. Відповідальність за розвиток і впровадження національної інформаційної політики покладена на Міністерство економічних відносин. У межах цього міністерства діє Департамент державних інформаційних систем, який відіграє ключову роль у розробці та реалізації сучасної інформаційної політики. Він також здійснює координацію й контроль у сфері державної інформаційної системи, забезпечуючи ефективне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій.

На регіональному та місцевому рівнях функції реалізації електронного урядування виконують Міністерство внутрішніх справ та Асоціація естонських міст. Міністерство внутрішніх справ відповідає за проєктування муніципальної інформаційної системи, розробку планів дій і контроль за їх виконанням. Таким чином, Естонія забезпечує багаторівневий підхід до впровадження електронного урядування, поєднуючи зусилля парламенту, центральних і місцевих органів влади [3, с. 151].

Однією з найважливіших подій у розвитку електронного урядування в Естонії стало впровадження в грудні 2001 року програми X-Road. Ця система управляє запитами між різними, незв'язаними комп'ютерними середовищами,

забезпечуючи ефективну взаємодію між ними.

X-Road дозволяє посадовим особам, а також фізичним і юридичним особам користуватися інформацією з усіх національних інформаційних баз даних через Інтернет, відповідно до їхнього ступеня доступу. Окрім цього, система надає можливість одночасного доступу до інформації з кількох баз даних, що значно підвищує зручність і ефективність роботи з інформацією, як у державному секторі, так і для громадян та бізнесу. X-Road стала ключовою інфраструктурною складовою електронного урядування в Естонії, забезпечуючи надійність і прозорість у наданні державних послуг [27, с. 34].

За роки реалізації перспективної програми «Електронна держава» Естонія стала одним із світових лідерів за кількістю електронних послуг, які надаються населенню. Впровадження та забезпечення функціонування електронного урядування в Естонії потребує міцного законодавчого підґрунтя, тому головна роль у цьому процесі покладається на парламент, який є головним органом законодавчої влади.

Практика впровадження електронного урядування в Естонії вважається однією з найбільш прогресивних серед країн Європейського Союзу. Це стало можливим завдяки державній підтримці та визначенню розвитку інформаційно-комунікаційних технологій як одного з пріоритетних завдань національної політики.

Водночас серед науковців тривалий час існувала думка, що у Швеції немає спеціального законодавства щодо електронного урядування, а діяльність електронного уряду регулюється загальними законами та законодавством у сфері публічної адміністрації. Серед таких актів особливу увагу привертають: Акт про свободу преси (1949), який закріплює принципи доступу до інформації; Акт про особисті дані (1998), що регулює захист персональної інформації; Акт електронних комунікацій (2003), який визначає основи роботи цифрових комунікаційних систем; та Акт щодо електронного підпису (2000), що регулює використання цифрових підписів для забезпечення юридичної значущості електронних документів [27, с. 187–188].

Запровадження електронного урядування у Швеції в сучасному вигляді розпочалося 1997 року, коли уряд запустив проєкт Government eLink (GeL). Метою цього проєкту було забезпечення безпечного інформаційного обміну між урядовими установами та громадянами. У 1998 році було розроблено законопроект «Центральна урядова адміністрація на службі громадян», у якому інформаційно-комунікаційні технології визначалися як ключовий інструмент для вдосконалення державних послуг.

У 2000 році уряд презентував проєкт «Інформаційне суспільство для всіх», який передбачав створення цілодобової інформаційної служби в урядових структурах, що мало сприяти перетворенню Швеції на одного з лідерів інформаційного суспільства. У вересні того ж року було створено «Публічний електронний форум» (Public eForum), що складався з членів правління окремих агентств і слугував платформою для обговорення розвитку електронного урядування. Наприкінці 2004 року уряд запустив новий портал для електронного уряду (sverige.se), який став важливим інструментом для надання державних послуг в онлайн-режимі.

У 2005 році було впроваджено урядовий План дій зі зменшення адміністративного навантаження на підприємства. Цей план передбачав реалізацію 291 заходу, які виконували 8 міністерств і 46 урядових агенцій. У січні 2006 року створили Агентство з питань адміністративного розвитку, яке працювало до 2008 року як центральний консультативний і координаційний орган у сфері електронного урядування. Агентство розробило численні пропозиції, зокрема щодо менеджменту електронної ідентичності та концепції сумісності.

У 2009 році Агентство було замінено Делегацією електронного уряду, яка взяла на себе функції керівництва та координації розвитку електронного урядування у Швеції. Відповідальним органом за формування електронного уряду є Міністерство з питань місцевого самоврядування та фінансових ринків.

Стратегія електронного урядування Швеції, розрахована на 2015–2018

роки, була спрямована на розвиток усіх сфер цифрового державного сектору, забезпечуючи ефективне впровадження цифрових технологій у всі аспекти державного управління [94].

Основними напрямками функціонування електронного урядування Швеції є кілька ключових аспектів, які сприяють ефективності системи. По-перше, це спрощення інфраструктури для електронної аутентифікації, що дозволяє громадянам і бізнесу легко та безпечно отримувати доступ до державних послуг. По-друге, це співпраця між різними урядовими установами у створенні та впровадженні загальних державних електронних технологій, що забезпечує узгодженість і ефективність.

Ще одним важливим напрямом є відкриті механізми фінансування, які дозволяють підтримувати розвиток електронного урядування та впроваджувати інноваційні рішення. Також важливе значення має постійне оновлення законодавства, яке гарантує відповідність нормативно-правової бази сучасним технологічним викликам.

Значна увага приділяється залученню громадян та бізнесу до процесів прийняття рішень у сфері електронного урядування. Для цього активно використовуються електронні засоби масової інформації, які забезпечують доступ до обговорення та впливу на рішення, що приймаються, підвищуючи рівень демократичності й прозорості державного управління [43, с. 142–143].

Основними принципами побудови електронного урядування у Швеції є кілька фундаментальних засад, які забезпечують ефективність і зручність системи. Перш за все, це забезпечення можливості для цілодобового надання послуг, що дозволяє громадянам та бізнесу користуватися державними сервісами в будь-який час. Другий принцип – максимальна простота і прозорість послуг, що сприяє їх доступності та зрозумілості для всіх користувачів.

Також важливим є існування єдиних технічних стандартів та забезпечення їх взаємної сумісності, що дозволяє інтегрувати різні системи і забезпечувати їхню безперебійну роботу. Принцип високого рівня

конфіденційності та виконання норм інформаційної безпеки гарантує захист персональних даних користувачів і довіру до системи електронного урядування.

Окрім того, усі нововведення орієнтовані на громадян, що означає врахування їхніх потреб і очікувань під час розробки та впровадження цифрових сервісів. Такий підхід забезпечує ширше використання електронного урядування та підвищує ефективність державного управління [27, с. 192].

Швеція демонструє значні досягнення в галузі електронного урядування серед країн Європейського Союзу. Вона стабільно показує високі результати за майже всіма критеріями щорічного дослідження «Порівняльна оцінка стану електронного урядування» Європейського Союзу (eGovernment Benchmark) [67].

Головними цілями шведського уряду в напрямі формування електронного урядування є забезпечення сталого ефекту від його впровадження та гарантування відкритого доступу до інформації. Уряд Швеції активно бере участь у загальноєвропейських програмах з розвитку електронного урядування та докладає значних зусиль для підвищення інтересу громадян до використання новітніх інформаційних технологій, сприяючи їх інтеграції у повсякденне життя.

Наступною країною, яка заслуговує на увагу в контексті впровадження електронного урядування, є Польща [27, с. 71]. Основним документом у сфері розвитку електронного урядування в Польщі вважається програма «е-Польща», яка базується на європейській ініціативі «е-Європа» та спрямована на створення глобального інформаційного суспільства. Хоча Польща не має тривалої історії впровадження та розвитку електронного урядування, її зусилля спрямовані на поступове вдосконалення цієї сфери.

Першим прикладом створення цифрової влади став сайт Малопольського воєводства, з якого почалося впровадження системи електронного урядування. Для подальшого розвитку цієї сфери була

розроблена нова Стратегія здійснення інформатизації Польщі під назвою «е-Польща 2004–2006». Головною метою цієї Стратегії було формування конкурентоспроможної економіки та підвищення рівня життя населення шляхом інформатизації всіх сфер життя.

Стратегія «е-Польща 2004–2006» включала три основні положення: створення телеінформаційної структури для підтримки цифрових сервісів, формування прайс-листа послуг в Інтернеті для спрощення доступу до них та поширення навичок користування телеінформаційними послугами серед населення. Ці заходи стали важливими етапами в поступовому переході Польщі до сучасного інформаційного суспільства [27, с. 72-73].

Повномасштабне впровадження електронного урядування в Польщі розпочалося у 2011 році. Відповідальним органом за розвиток цієї сфери було визначено Міністерство управління та оцифрування (Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, MAC), яке займалося координацією впровадження цифрових технологій у публічну адміністрацію. Основою електронного урядування в Польщі стала єдина електронна платформа ePUAP, яка забезпечує надання послуг у сфері публічної адміністрації. Платформі ePUAP притаманні такі основні характеристики: доступність, коли найбільша відстань від помешкання до точки доступу становить не більше 3 км; поширеність, що передбачає відкритість платформи для всіх бажаючих скористатися її послугами; можливість, яка забезпечує доступність послуг за низькими цінами, а згодом і безкоштовно; спільність, яка полягає у зниженні вартості, пов'язаному зі скороченням часу користування Інтернетом для доступу до адміністративних послуг. Ці особливості платформи ePUAP зробили електронні послуги в Польщі доступними, ефективними та привабливими для громадян, сприяючи популяризації електронного урядування в країні [24].

Крім того, важливим елементом розвитку електронного урядування в Польщі є спеціальна програма Polska Cyfrowa РОРС, розрахована на 2014–2020 роки. Ця програма фінансується Європейським Союзом і спрямована на

розвиток цифрової інфраструктури, забезпечення доступу до широкосмугового Інтернету, підтримку інновацій у сфері цифрових послуг та підвищення цифрових компетенцій населення. Програма стала важливим кроком у вдосконаленні інформаційних технологій і сприяла інтеграції Польщі у сучасне цифрове суспільство [91].

Аналіз нормативно-проектного забезпечення сфери електронного урядування в Польщі дозволяє зробити висновок, що основними національними завданнями є забезпечення доступу до швидкого використання мережі Інтернет, що сприяє ефективній комунікації та доступу до цифрових ресурсів. Польща також зосереджена на наданні необхідних і дієвих електронних державних послуг, впровадженні електронного документообігу, підвищенні ефективності роботи цифрового офісу та забезпеченні доступу населення до державної інформації.

Важливим аспектом є створення додатків і послуг, які дозволяють зручно використовувати необхідні електронні послуги в державному секторі, а також сприяння цифровій мобілізації суспільства. Значна увага приділяється підтримці соціальних ініціатив та проведенню інформаційних освітніх кампаній, що базуються на підготовленій комунікаційній стратегії, яка спрямована на підвищення цифрової обізнаності серед населення.

Крім того, Польща активно заохочує талановитих програмістів до розробки нових рішень і просування цифрової обізнаності серед громадян, сприяючи інтеграції сучасних технологій у повсякденне життя та підтримуючи загальний розвиток інформаційного суспільства [43, с. 141–142].

В Австрії електронне урядування є повністю інтегрованим елементом у системі державного управління. Відповідальність за реалізацію політики в цій сфері покладено на Державного секретаря відомства федерального канцлера, який входить до складу уряду. Основними пріоритетами австрійської стратегії формування електронного урядування є кілька ключових напрямів.

По-перше, це розроблення сумісних систем, відкритих для всіх громадян, які базуються на відкритому вхідному коді. Такий підхід забезпечує

доступність і прозорість використання державних електронних послуг.

По-друге, значна увага приділяється покращенню процесу використання для громадян, що передбачає створення зручних і ефективних рішень для взаємодії з державою.

По-третє, Австрія активно займається міжнародною кооперацією, спрямованою на реалізацію спільних міжнародних проєктів у сфері електронного урядування. Важливим напрямом є взаємодія на різних рівнях державного управління, яка дозволяє реалізовувати спільні проєкти та забезпечувати інтеграцію систем. Стратегія включає е-включення, спрямоване на залучення всіх соціальних груп до користування електронними послугами, забезпечуючи їх доступність для всіх верств населення [43, с. 140–141].

Уряд Австрії розпочав активну реалізацію заходів з впровадження електронного урядування у 2001 році. У 2003 році стартувала ініціативна програма, спрямована на координацію дій у цьому напрямі. В рамках цієї програми було створено два міжвідомчі органи: платформу електронного урядування та e-Cooperation Board.

Основними принципами, що визначали підхід до розвитку електронної комерції та електронного урядування в Австрії, були безпека, довіра та прозорість. Ці фактори забезпечували громадянам впевненість у використанні цифрових послуг, а також сприяли підвищенню ефективності та відкритості державного управління [68].

В Австрії основними законами, які забезпечують функціонування електронного урядування, є такі: e-Government-Gesetz (Закон «Про e-Government»), Allgemeines Verwaltungsverfahrensgesetz (Закон «Про загальний адміністративний порядок»), Zustellgesetz (Закон «Про доставку») та Signaturgesetz (Закон «Про підпис»). Серед них Закон «Про e-Government», прийнятий у 2004 році, є ключовим документом, який створює правову основу для впровадження і функціонування електронного урядування в Австрії.

Цей закон визначає необхідні інструменти для забезпечення роботи системи e-Government та співпраці між різними провайдерами послуг

електронного урядування. Основні положення закону включають вільний вибір типу комунікацій для встановлення контакту з державними органами, що дає громадянам можливість використовувати найбільш зручні для них способи взаємодії. Закон також гарантує безпеку і захист даних завдяки створенню відповідних технічних засобів, таких як «карта громадянина», яка служить універсальним інструментом для доступу до електронних послуг. Окрему увагу приділено забезпеченню безперешкодного доступу до електронних послуг для осіб з особливими потребами, щоб вони могли отримувати інформацію та користуватися послугами державного управління на рівних умовах [38].

Практична реалізація e-Government в Австрії дозволяє здійснювати низку важливих функцій, які спрощують доступ громадян до державних послуг. Серед них виділяється система FinanzOnline, яка через сайт Міністерства фінансів надає можливість у конфіденційному режимі отримувати консультації з питань сплати податків. Також доступна послуга запиту в базу даних щодо наявності судимості.

Для студентів закладів вищої освіти функціонує послуга eStipendium, що дозволяє отримувати грошову допомогу. Ще однією важливою складовою є доступ до бази нормативних документів через правову інформаційну систему Австрії (RIS), створену у 1997 році. На цьому сайті розміщені тексти всіх нормативно-правових актів країни, а також акти ЄС та федеральних земель. Відповідальність за підтримку RIS в актуальному стані покладена на відомство федерального канцлера, а система доступна для всіх бажаючих. Для підтвердження автентичності текстів документи мають електронний підпис.

Крім того, у межах електронного урядування доступний проєкт AMS Next Job, який допомагає громадянам швидко та без зайвих бюрократичних процедур знаходити нове місце роботи. Також є можливість користуватися банком брошур, де зібрані публікації на різні тематики, і послугами соціального страхування, які включають доступ до різноманітних формулярів та інформації про основи медичного страхування. Ці функції забезпечують

широкий спектр можливостей для громадян, сприяючи зручності, прозорості та доступності державних послуг [38].

У Бельгії електронне урядування розглядається як сучасний та ефективний інструмент для здійснення реформ у публічній сфері, що зумовлено мультинаціональним і багатоетнічним характером країни. Стрімкий розвиток електронного урядування в Бельгії розпочався у 2001 році зі створення Федерального департаменту (Fedict), який замінив раніше існуюче Федеральне управління інформаційно-комунікаційними технологіями.

Основні завдання Fedict полягають у визначенні та реалізації федеральної стратегії електронного урядування, розробці рішень та інструментів у цій сфері, а також у наданні допомоги федеральним державним службам. Це спрямовано на підвищення якості послуг, що надаються громадянам, підприємствам і державним службовцям, через використання інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій. Завдяки таким заходам Бельгія активно інтегрує електронне урядування в систему публічного управління, сприяючи підвищенню ефективності та доступності державних послуг [52].

З 2004 року Бельгія розпочала впровадження електронних ідентифікаційних карток, які містять не лише особисту інформацію власника, а й візуальне зображення його вигляду, збережене в мікročіпі. Ці електронні ідентифікаційні картки є офіційним та обов'язковим національним посвідченням особи для громадян Бельгії віком від 12 років.

Стратегія розвитку електронного урядування в Бельгії має на меті створення єдиної, сучасної та ефективної віртуальної державної адміністрації. Ця стратегія передбачає дотримання всіх прав користувачів на конфіденційність та врахування специфіки діяльності всіх урядових органів. Основний акцент робиться на покращенні процесу надання послуг громадянам і підприємствам, прагненні зробити їх більш зручними, прозорими та відкритими для всіх користувачів [69].

Підсумовуючи практику реалізації електронного урядування в Бельгії, можна впевнено стверджувати, що ця країна успішно впроваджує новітні інформаційні технології у процеси державного управління. Такий підхід сприяє підвищенню якості послуг, прискорює та спрощує їх надання громадянам, а також інтегрує суспільство до єдиного інформаційного простору. Для досягнення цих цілей уряд Бельгії активно впроваджує сервіси, орієнтовані на задоволення щоденних потреб своїх громадян.

Аналіз практики впровадження електронного урядування в країнах Європейського Союзу свідчить, що їх сучасний державно-управлінський курс розвитку потребує впровадження ефективних способів, методів і прийомів комунікації з громадськістю. Основою управління в цих країнах є дієва комунікація між державою, громадянами та бізнесом. Це реалізується через систему погоджувальних органів, що ставить за мету активне залучення різних верств громадськості до процесу впровадження електронного урядування та контролю за діяльністю державних органів. Крім того, діяльність більшості країн Європейського Союзу спрямована на визначення та формування оптимального європейського інформаційного простору.

2.2. Електронне урядування в США, Канаді, Австралії

Запровадження зарубіжного досвіду розвитку електронного урядування у сфері публічного управління та адміністрування в Україні є актуальним науково-практичним аспектом. Це дозволяє врахувати вплив національних особливостей на використання інформаційно-комунікаційних технологій у країнах з різною політичною та культурною специфікою, зокрема в США та Австралії. Сполучені Штати були піонерами у створенні електронного уряду, а сам термін «електронне урядування» був введений в офіційний обіг віце-президентом США Альбертом Гором. Електронне урядування створювалося в контексті реформ державного управління, які проводилися в 1990-х роках, і мало на меті покращення комунікативного діалогу між владою та

громадськістю, а також законодавче забезпечення цієї сфери діяльності. Серед основних документів, що регулюють електронне врядування в США, можна виділити Закон «Про електронний уряд» (2002 рік) та Стратегію цифрового уряду, які стали ключовими для розвитку сучасної цифрової адміністрації [39], Адміністративно-бюджетне управління адміністрації Президента США відповідно до закону та щорічного звіту перед Конгресом про розвиток електронного уряду реалізує проєкти за трьома основними напрямками. Перший напрямок передбачає заходи, спрямовані на забезпечення більшої доступності інформації та послуг федерального уряду для населення. Другий напрямок включає заходи для сприяння взаємодії громадськості з федеральним урядом у питаннях отримання державних послуг, соціальних виплат, ведення бізнесу, доступу до інформації та інших форм співпраці з органами влади. Третій напрямок спрямований на забезпечення вигоди від використання інформаційно-комунікаційних технологій для обміну інформацією між федеральними та місцевими органами влади.

Згідно зі Стратегією цифрового уряду 2012 року, основними завданнями США в цій галузі є забезпечення громадянам доступу до офіційної інформації та державних послуг у будь-якому місці та часі через будь-який пристрій, беручи до уваги значне збільшення користувачів мобільних пристроїв порівняно з персональними комп'ютерами. Також пріоритетом є підтримка державними органами використання нових технологій, пристроїв, гаджетів та інформації у надійний і доступний спосіб. Крім того, значна увага приділяється стимулюванню використання офіційної інформації для підтримки інновацій у країні та покращення якості державних послуг для суспільства.

Стратегія електронного уряду в США базується на трирівневій моделі організації. Перший рівень – інформаційний – охоплює як структуровану інформацію (дані перепису населення, зайнятість), так і неструктуровану (прес-релізи, бюлетені, інструкції). Рівень платформи включає системи та процеси управління контентом, розробку програм і сервісів, які забезпечують

ключові інформаційно-комунікаційні функції суспільного значення, а також розвиток апаратної інфраструктури. Рівень подання визначає, як організована інформація і як вона сприймається користувачами. На цьому рівні встановлюються вимоги до форм подання державної інформації в електронному вигляді, зокрема вебсайтів, мобільних додатків та інших способів поширення інформації.

Рівень презентації відповідає за спосіб визначення інформації та її подання для користувачів, забезпечуючи практичну спрямованість її використання. Ця трирівнева модель дозволяє розмежувати завдання збору даних від їх поширення, синхронізуючи створення інформаційного продукту з можливістю його багаторазового використання.

Специфіка американської моделі електронного урядування полягає в тому, що вона базується на чотирьох принципах, визначених у стратегії електронного врядування США [65; 79]:

Інформаційно-центричний підхід передбачає перехід від керування та обміну документами до обробки окремих даних, які можна легко ідентифікувати, передати, класифікувати та представити. Реалізація здійснюється шляхом упорядкування існуючої інформації, а потім співвіднесення структурованої інформації з перевіреними метаданими. Інформацію стає зручно обробляти та обмінюватися між урядовими установами та громадянськістю, незалежно від того, як інформація передається та отримується. У результаті зростає асортимент і якість державних послуг, а також можливості та ресурси для їх отримання.

Принцип спільної платформи спрямований на створення відкритого інформаційного середовища та спільної технологічної інфраструктури для більш ефективної спільної роботи учасників та користувачів е-врядування, зменшення бюджетних витрат, застосування єдиних стандартів та забезпечення злагодженості задля пришвидшення розробки нових програм і послуг.

Принцип, що орієнтований на користувача, визначає, що всі аспекти

функціонування е-врядування мають бути спрямовані на задоволення потреб користувачів публічних послуг. Це вимагає постійного аналізу потреб громадян та комерційних суб'єктів, створення доступної інформації на офіційних ресурсах, зрозумілої мови для спілкування та надання можливостей зворотного зв'язку. Ці заходи узгоджені, здійснюються з метою забезпечення громадянам та приватним підприємствам доступу до державних послуг та інформації.

Принцип безпеки та конфіденційності полягає у забезпеченні захисту даних та надійності електронних послуг, при цьому не ушкоджуючи прозорості та підзвітності органів державного управління. Впровадження нових технологій мають потенційний ризик незаконного використання особистої інформації та порушення конфіденційності.

Американська модель е-врядування охороняється законом, що збільшує державні витрати задля захисту персональних даних, сприяє захисту прав громадян на особисте (приватне) життя та забезпечує доступ до конфіденційної інформації.

Результати опитування, проведені Інститутом електронного урядування Університету Васеда в Токіо, визначили, що США є державою з найбільш розвиненим е-урядом. Політика державного сектору США в галузі ІКТ зосереджена на наданні високоякісних послуг суспільству та підвищенні їх продуктивності та ефективності.

Інформаційно-центричний підхід в американській моделі електронного врядування передбачає перехід від керування та обміну документами до обробки окремих даних, які легко ідентифікувати, передавати, класифікувати та представляти. Реалізація цього підходу здійснюється через упорядкування існуючої інформації та співвіднесення структурованих даних із перевіреними метаданими. Це забезпечує зручність обробки й обміну інформацією між урядовими установами та громадськістю, незалежно від способу передачі чи отримання даних. У результаті підвищується якість та асортимент державних послуг, а також зростають можливості й ресурси для їх отримання.

Принцип спільної платформи передбачає створення відкритого інформаційного середовища та спільної технологічної інфраструктури, що сприяє більш ефективній співпраці між учасниками та користувачами електронного врядування. Це дозволяє зменшити бюджетні витрати, запроваджувати єдині стандарти та забезпечувати узгодженість у роботі, пришвидшуючи розробку нових програм і послуг.

Принцип, орієнтований на користувача, визначає, що всі аспекти функціонування електронного врядування мають відповідати потребам користувачів публічних послуг. Це вимагає постійного аналізу потреб громадян і бізнесу, створення доступної інформації на офіційних ресурсах, використання зрозумілої мови для спілкування та забезпечення можливості зворотного зв'язку. Усі ці заходи спрямовані на забезпечення громадянам та приватним підприємствам зручного доступу до державних послуг і інформації.

Принцип безпеки та конфіденційності полягає в захисті персональних даних і надійності електронних послуг, не порушуючи прозорості та підзвітності органів державного управління. Впровадження нових технологій має враховувати ризики незаконного використання особистої інформації та порушення конфіденційності. Американська модель електронного врядування охороняється законом, що передбачає значні державні витрати на захист персональних даних, забезпечення права громадян на приватне життя та доступ до конфіденційної інформації.

Результати опитування, проведеного Інститутом електронного урядування Університету Васеда в Токіо, показали, що США є державою з найбільш розвиненим електронним урядом. Політика державного сектору США в галузі інформаційно-комунікаційних технологій зосереджена на наданні високоякісних послуг суспільству, підвищенні їх продуктивності та ефективності.

Водночас Дж. Фонтейн звертає увагу на низку недоліків у системі електронного урядування в США. Перш за все, це відсутність співпраці між

національними та регіональними органами влади, що зумовлено специфікою федерального устрою країни. Значна різниця у володінні інформаційними технологіями різними федеральними землями створює перешкоди для формування єдиної платформи взаємодії з федеральним урядом.

Крім того, успішні проекти електронного врядування, які реалізуються в окремих регіонах країни, не завжди впроваджуються в інших через географічні, політичні, соціальні та фінансові відмінності. Це обмежує їхній масштаб і знижує ефективність інтеграції цифрових послуг на загальнодержавному рівні.

Ще одним недоліком є недостатня ефективність надання електронних послуг місцевою владою. Причинами цього є менш розвинена інституціалізація, нестача кваліфікованих спеціалістів на муніципальних посадах, відсутність встановлених процедур, висока плинність кадрів і значна частка неформальних відносин у місцевих органах управління. Ці фактори значно ускладнюють забезпечення належного рівня електронних послуг на місцевому рівні [84].

Автор вказує на залежність суспільних переваг електронного урядування від характеристик самого суспільства, зокрема від рівня володіння комп'ютером, віку та освіти громадян, які визначають здатність певних груп суспільства бачити переваги електронних послуг [81; 83].

Підвищення прозорості влади через впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у діяльність державних установ яскраво ілюструється ініціативою «Відкритий уряд», яка реалізується не лише в США, а й у ряді інших країн. Ця ініціатива передбачає створення системи публічного доступу до інформації про діяльність органів державного управління, що має на меті забезпечення суспільного контролю за їхньою діяльністю та розробку пропозицій щодо вдосконалення існуючих процедур.

Традиція інформування громадян про роботу урядів є давньою в демократичних країнах, але розвиток електронних технологій запропонував новий набір інструментів для вирішення цієї задачі. Ці інструменти

дозволяють створювати віртуальні майданчики для публічного обговорення суспільно значущих питань. Таким чином, електронні технології не лише розширюють можливості комунікації між громадянами та державою, а й сприяють активному залученню громадськості до процесу прийняття рішень, підвищуючи прозорість і підзвітність влади [84].

Концепція «відкритого уряду» стала одним із ключових напрямів електронного урядування, спрямованих на підвищення прозорості, підзвітності та залучення громадян до процесів управління. У перший день свого президентства Барак Обама опублікував меморандум, який був спрямований на реалізацію цих принципів. Документ наголошував на важливості створення умов для більшої відкритості діяльності уряду, забезпечення доступу до інформації, залучення громадськості до ухвалення рішень і зміцнення довіри між владою та суспільством. Ця ініціатива стала важливим кроком у розвитку «відкритого уряду» як інтегральної частини електронного урядування, що активно підтримується й іншими демократичними країнами [96].

Постановка цілей щодо відкритості уряду в інших країнах сприяла активній ролі США у створенні Міжнародного партнерства за відкритий уряд, яке було засноване 20 вересня 2011 року в Нью-Йорку. Глави держав і урядів восьми країн, серед яких США, Велика Британія, Бразилія, Норвегія, Індонезія, Мексика, Філіппіни та ПАР, підписали декларацію про відкритість держав і представили національні плани дій щодо впровадження ініціатив, спрямованих на досягнення цілей цієї декларації. Основною метою створення Міжнародного партнерства за відкритий уряд є забезпечення виконання країнами-учасницями своїх зобов'язань у сприянні відкритості органів державної влади та державних структур, боротьбі з корупцією, а також використання нових технологій для підвищення ефективності державного управління.

Особливістю американського досвіду створення «відкритого уряду» стала активна участь у цій роботі інститутів громадянського суспільства.

Зокрема, важливу роль відіграє заснований у 2006 році Фонд «Санлайт». Основна мета цієї організації полягає у використанні технологій, відкритих даних, політичного аналізу та журналістики для забезпечення більшої відкритості та підзвітності уряду. Особлива увага приділяється ролі корпоративних фінансів у політичному процесі. Фонд «Санлайт» здійснює свою діяльність не лише в США, а й за кордоном, сприяючи поширенню принципів відкритості та прозорості уряду на міжнародному рівні [85]. Залучення іноземних неурядових організацій, часто в партнерстві з місцевими інститутами громадянського суспільства, до питань, які прямо або опосередковано впливають на внутрішньополітичні процеси в інших країнах, нерідко викликає неприйняття з боку правлячих еліт цих держав. Наприклад, фонд Sunlight активно бере участь у фінансових конкурсах, таких як Школа антикорупційних розслідувань. У рамках цього проекту студенти вчаться виявляти незадекларовані активи російських чиновників за кордоном, співпрацювати з європейськими та американськими реєстрами власності та закритими базами даних бізнесу. Крім того, вони опановують методики отримання інформації від органів влади та навички, пов'язані з антикорупційною розслідувальною діяльністю. Така активність фонду Sunlight підкреслює його прагнення сприяти боротьбі з корупцією, хоча подібна діяльність часто викликає неоднозначну реакцію в країнах, на які вона спрямована [85].

Розробка концепції електронного урядування в Україні базується на узагальненні рекомендацій численних вітчизняних і міжнародних експертів, які акцентують увагу на необхідності використання сучасних технологій і електронних інструментів. Основна мета полягає не в автоматизації існуючих, складних і часто неефективних адміністративних процедур, а у трансформації державного апарату на якісно новий, більш ефективний тип управління. Досвід інших країн, таких як «Онлайн-уряд» у Канаді, «Трансформація доставки» в Новій Зеландії, «Інтегрований уряд» у Сінгапурі та «Трансформація уряду» у Великобританії, є важливим орієнтиром у цьому

процесі.

Великий потенціал і перспективи розвитку інформаційних технологій в Австралії були визнані ще на початку 1990-х років. Протягом останнього десятиліття XX століття рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в Австралії значно зріс, що дозволило уряду в серпні 2004 року реалізувати Стратегію електронного урядування «Відповідальний уряд». Сьогодні використання електронного урядування широко поширене на всіх рівнях австралійського уряду.

На багатьох урядових порталах Австралії діють Інтернет-форуми, на яких громадяни можуть залишати свої запитання, пропозиції або подавати запити на отримання послуг, включаючи сервіси для специфічних груп користувачів, таких як іноземні громадяни або люди з обмеженими можливостями. Портал публічних адміністративних послуг для громадян Австралії включає персональну сторінку «My Office», яка пропонує індивідуалізовані послуги для кожного користувача. Через портали державної служби громадяни мають доступ до всіх необхідних онлайн-форм для подачі заявок, а також до посилань і методичних документів, що значно спрощує взаємодію з урядовими установами [78].

На порталах електронного урядування Австралії доступні різноманітні електронні послуги, які значно спрощують взаємодію громадян і бізнесу з державними установами. Серед них виділяються такі сервіси:

- Австралійська податкова адміністрація, яка забезпечує можливість здійснювати податкові платежі онлайн. Пряма вигода від впровадження цього ресурсу оцінюється у 15,5 мільйона австралійських доларів протягом перших п'яти років з моменту запуску в 2004 році.

- Інтегровані послуги (TIGERS) – це електронна програма, що реалізується федеральним урядом Австралії у співпраці з урядом Тасманії. Її мета – дослідження можливостей і викликів, які виникають на різних етапах впровадження електронного урядування, зокрема під час надання комплексних послуг, що залучають різні установи та юрисдикції.

– Комплексне обслуговування від Centrelink – це єдиний сервіс, призначений для надання багатоцільових послуг, пов'язаних переважно із соціальним забезпеченням і безробіттям, багатьом відділам закупівель. На реалізацію цієї програми припадає третина державного бюджету Австралії.

Крім того, Австралія розширила структуру для обміну електронними документами та електронною поштою між громадянами, юридичними особами та органами влади. Це створило нові можливості для офіційного листування, у тому числі між громадянами, бізнесом та органами влади. Особливістю системи є те, що офіційне повідомлення надається після отримання документа із юридично значущим статусом.

Інші елементи електронного урядування включають федеральний центр обробки даних на базі казначейства, систему ідентифікації громадян, електронний цифровий підпис, системи електронних платежів тощо. Уряд Австралії також активно працює над створенням більш простих і надійних засобів електронного зв'язку для ведення ділових та особистих операцій, що включає обов'язкове надання державних послуг через Інтернет.

Електронні послуги, які надаються населенню в Австралії через Інтернет, демонструють зручність, інноваційність та ефективність у взаємодії між державою, громадянами і бізнесом [95]:

В Австралії електронне урядування охоплює широкий спектр послуг, доступних через Інтернет, які забезпечують взаємодію громадян, бізнесу та державних установ. Серед основних напрямів:

- Центральний банк забезпечує прозорість фінансового сектору, надаючи доступ до фінансової інформації.
- Податкові органи пропонують інструкції, можливість подачі декларацій, електронних звітів та звітів про нараховані доплати.
- Центри зайнятості надають оголошення про вакансії, здійснюють реєстрацію безробітних і пропонують додаткові послуги для працевлаштування.
- Заклади охорони здоров'я забезпечують замовлення карток для

прийому до лікаря, реєстрацію на медичні процедури та інші послуги.

- Публічні бібліотеки пропонують електронні каталоги для зручного пошуку та доступу до книг.
- Центри тестування надають зразки тестів попередніх років, правила реєстрації, а також можливість отримання результатів тестування. Вступні комісії університетів інформують про кількість поданих заявок, конкурси та інші важливі аспекти вступу.
- Міністерство освіти публікує рейтинги університетів, умови навчання, правила вступу та іншу освітню інформацію.
- Міністерство внутрішніх справ надає послуги реєстрації транспортних засобів та заповнення різних реєстраційних форм.
- Поштові відділення забезпечують можливість передплати на журнали та інші періодичні видання.

Ці електронні сервіси створюють зручні умови для громадян, значно спрощуючи доступ до послуг і забезпечуючи ефективну взаємодію з державними установами.

Мотивація розширення електронних послуг для громадян в Австралії полягає у створенні можливостей для бізнесу отримувати доступ до ширшої клієнтської бази, розширювати охоплення ринку та знижувати бар'єри для виходу на нові ринки. Це також виступає альтернативним каналом взаємодії з користувачами послуг, який дозволяє покращити якість обслуговування та сприяти підвищенню іміджу як державних органів влади, так і приватних компаній. Електронні послуги в Австралії дають змогу громадянам і підприємствам здійснювати операції з державними установами, такими як Міністерство автомобільного транспорту, а також із приватними компаніями через різноманітні зручні канали, включаючи кіоски електронних послуг та Інтернет.

Таким чином, запровадження та розвиток електронного врядування в Австралії спрямоване на спрощення доступу до державних послуг для підприємств і компаній, що дозволяє мінімізувати терміни доставки послуг і

знизити трансакційні витрати. Це сприяє загальному підвищенню ефективності та доступності взаємодії між громадянами, бізнесом і державними установами [95].

Оскільки уряд стає більш «прозорим», зменшується рівень корупції та зловживань у публічній службі. Це сприяє створенню більш відкритого суспільства, інтенсивному розвитку демократичних інститутів і формуванню нових компаній. Успіх концепції відкритої держави та відкритого електронного врядування значною мірою залежить від активності громадян, їхньої цифрової грамотності та розвитку телекомунікаційних систем. Експерти також рекомендують ширше тлумачити концепцію електронного врядування, зокрема включати інформатизацію контрольних та наглядових функцій державних органів і забезпечувати участь громадськості в політичних рішеннях.

Що стосується практики впровадження електронного урядування в Канаді, то ця ідея виникла, як і в багатьох розвинених країнах світу, ще у 1990-х роках. У 1994 році уряд Канади створив урядовий портал (www.canada.gc.ca), основним гаслом якого було «Люди на службі в людей». Під час розроблення системи цього portalу було застосовано модульний принцип, що дозволив розділити його на чотири профілі (портали): портал, який забезпечує доступ до контексту всіх наявних порталів електронного уряду; портал інформаційного вмісту, утворений із субпорталів, деяких старих і спільно використовуваних систем; портал проміжного програмного забезпечення; портал інфраструктурно-програмного забезпечення.

Уся система порталів Канади, що надає державні послуги через Інтернет, має дворівневу структуру, яка складається з фронт-офісу та бек-офісу, і працює за технологією «єдиного вікна». Точками входу до фронт-офісу є як віртуальні інтерфейси (Інтернет), так і фізичні (кол-центри, сервісні центри на муніципальному рівні). Бек-офіс, де реалізується технологія єдиного вікна, підтримується системою довіреної третьої сторони.

У 1999 році уряд Канади розробив програму «Уряд у режимі онлайн»

(Government On-Line, GOL), спрямовану на переведення найбільш поширених послуг федерального уряду в електронну форму. Для впровадження цієї програми було створено спеціальний комітет із заступників міністрів – підкомітет з управління діяльністю телекомунікацій та інформатики, який відповідає за її реалізацію. У 2000 році утворено робочу групу з впровадження уряду онлайн (Government On-Line Metadata Working Group) для підтримки електронного врядування.

Програма GOL включає такі основні елементи: надання основних і найбільш популярних послуг клієнтам; створення загальної інфраструктури безпеки; модернізація політики та законодавчої бази; забезпечення чіткості й прозорості інформації; навчання кваліфікованої робочої сили. Це комплексний підхід, що дозволяє забезпечувати ефективне надання послуг громадянам та бізнесу, сприяючи розвитку електронного врядування в Канаді [27, с. 46].

Завдяки програмі Government On-Line (GOL) громадяни Канади, її приватні підприємства та міжнародні клієнти отримали можливість постійно користуватися всіма державними послугами в онлайн режимі. Значну роль у впровадженні GOL відіграла підтримка цього проєкту з боку вищих ешелонів політичної влади та керівництва країни, що позитивно вплинуло на його реалізацію. Одним із ключових чинників успішного впровадження GOL стало його належне фінансування.

Для забезпечення ефективної реалізації програми GOL уряд Канади створив дорадчий орган, до складу якого увійшли видатні громадяни, представники бізнесу та академічної спільноти. Цей орган надавав уряду необхідні поради щодо успішної імплементації електронного врядування. Важливим аспектом програми було також заохочення державних департаментів до перепроєктування своїх бізнес-процесів, що стало можливим завдяки впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій.

Поява цих технологій не лише сприяла модернізації способу роботи державних організацій, а й змінила взаємодію між ними та громадянами. Це дозволило організувати роботу як на індивідуальному рівні, так і в межах

колективної діяльності, сприяючи підвищенню ефективності та прозорості державного управління в Канаді [27, с. 44-45].

У 2000 році уряд Канади заявив про амбітну мету – до 2004 року стати країною, яка здобуде всесвітню популярність завдяки найтіснішому зв'язку зі своїми громадянами, забезпечуючи їм електронний доступ до всієї державної інформації та всіх послуг у будь-який час і в будь-якому місці. Ця ініціатива мала на меті зробити державне управління максимально доступним і прозорим. Уже до кінця 2005 року було реалізовано значний прогрес у цьому напрямі: громадяни та бізнес отримали можливість користуватися 130 найбільш необхідними федеральними послугами в режимі онлайн. Цей крок став важливим етапом у розвитку електронного урядування Канади, підкреслюючи її лідерство у впровадженні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для поліпшення взаємодії між урядом, громадянами [36, с. 244-245].

У 2003 році в Канаді було впроваджено податкову систему електронних платежів «Мій обліковий запис» (My Account), яка забезпечила ефективний, швидкий і безпечний доступ до самообслуговування в мережі Інтернет. Завдяки цій системі приватні особи отримали можливість зручно отримувати інформацію про податкові декларації, реєстрацію пенсійного плану, плани розрахунків, ліміти, а також товари та послуги, пов'язані з оподаткуванням податку з продажів кредитів.

У грудні того ж року Канадське агентство міжнародного розвитку (Industry Canada) започаткувало роботу над глобальною мережею ресурсів електронної політики (ePol-NET). Це стало значним внеском Канади у розвиток глобальної електронної політики в межах ініціативи Канадського фонду для Африки. Цей проєкт підкреслив прагнення Канади сприяти міжнародному розвитку через інноваційні електронні рішення та зміцнення глобальної співпраці у сфері інформаційно-комунікаційних технологій [35, с. 40-41].

Основною метою впровадження електронного урядування в Канаді є

забезпечення громадян основними та найбільш необхідними послугами, які доступні в режимі 24/7, що дозволяє користуватися ними в будь-якому місці і в будь-який час. Такий підхід спрямований на максимальне спрощення доступу до державних послуг і підвищення їх ефективності. Водночас вважається, що Канада має одну з найбільших Інтернет-аудиторій у світі, що створює сприятливі умови для активного використання онлайн послуг її громадянами. Це підсилює роль електронного урядування як ключового елементу взаємодії між державою і суспільством [35, с. 40-41].

Успіхи канадського електронного урядування отримали визнання та високу оцінку в щорічному дослідженні, яке проводить консалтингова компанія Accenture. Представник компанії Алден Каддихей відзначив, що Канада вже тривалий час демонструє зразковий рівень надання електронних державних послуг, який слугує прикладом для інших країн світу. Проте, попри значні досягнення, країна має ще нереалізований потенціал для подальшого розвитку цієї сфери.

За даними Accenture, лише 41% громадян Канади вважають, що державні відомства і послуги ефективно взаємодіють між собою. Експерти компанії зазначають, що найбільш успішними є ті уряди, які здатні вийти за межі вузьких ініціатив у сфері електронного урядування та інтегрувати їх у більш широкі програми, спрямовані на задоволення потреб населення та бізнесу. Такий підхід дозволяє створювати більш ефективні, комплексні та інноваційні рішення, які сприяють зміцненню зв'язку між державою і суспільством [35, с. 39].

Підсумовуючи позитивний досвід впровадження електронного урядування в Канаді, можна зазначити, що в цій країні останніми роками значного поширення набула практика участі громадян у виборчих кампаніях за допомогою онлайн систем. Цей підхід, окрім традиційних форм участі, пропонує чотири нові форми, які змінюють характер взаємодії між громадянами, політичними партіями та кандидатами. До них належать маркетингова діяльність партійної політики та кандидатів, обмін інформацією

між виборцями, можливість обговорення матеріалів медіа, а також участь у формуванні нового, більш відкритого стилю політики. Така практика сприяє посиленню демократичних процесів, забезпечуючи більшу прозорість і залучення громадян до політичного життя країни [27, с. 54].

Таким чином, позиція про те, що успішні проєкти електронного урядування одних штатів не обов'язково мають бути впроваджені в інших штатах через географічні, політичні, соціальні та фінансові відмінності, є цілком обґрунтованою.

Підсумовуючи дослідження практики виникнення, розвитку та функціонування електронного урядування в країнах США та Канади, можна з упевненістю стверджувати, що їхній успіх зумовлений чітким розумінням федеральною владою домінуючої ролі інформаційних і телекомунікаційних технологій у розвитку економіки та підвищенні її конкурентоспроможності. Завдяки впровадженню інформаційних технологій у сферу державних послуг значно скорочується час, необхідний для збору документів, і збільшується кількість послуг, які можуть бути надані громадянам і бізнесу.

Крім того, технології електронного урядування в країнах США та Канади стали важливим інструментом для вдосконалення діяльності державних органів та організацій. Вони сприяють підвищенню ефективності державного управління, забезпечуючи його відкритість, доступність і прозорість, що позитивно впливає на взаємодію між державою та суспільством.

Висновки до 2 розділу

Дослідження моделей електронного урядування європейських країн, таких як Німеччина, Нідерланди, Франція, Естонія, Швеція, Польща, Австрія та Бельгія, а також країн, що належать до англосаксонської традиції управління, зокрема США, Канади й Австралії, дозволяє зробити висновок про те, що розвиток електронного урядування є ключовим фактором модернізації

державного управління в сучасних умовах. Електронне урядування слугує інструментом підвищення прозорості, ефективності й доступності державних послуг, а також сприяє зміцненню зв'язків між державою, громадянами та бізнесом.

Європейські країни демонструють різноманітність підходів до впровадження електронного урядування, враховуючи їхні національні особливості та пріоритети. Наприклад, Німеччина акцентує увагу на стандартизації та технічній сумісності, що дозволяє забезпечити інтеграцію державних систем. Нідерланди роблять акцент на зручності доступу до урядових послуг для громадян і бізнесу. Франція вирізняється стратегічними програмами, спрямованими на модернізацію уряду через впровадження цифрових технологій. Естонія є прикладом країни-лідерки у впровадженні цифрових технологій у всі сфери державного управління. Швеція демонструє значні успіхи завдяки акценту на інфраструктурі електронної аутентифікації та відкритих механізмах фінансування. Польща, Австрія та Бельгія забезпечують комплексні підходи до розвитку електронного урядування через інтеграцію національних платформ, інноваційних технологій і послуг.

США та Канада, як лідери у впровадженні електронного урядування, зосереджуються на створенні доступних і інтегрованих платформ для надання державних послуг.

Аналіз міжнародного досвіду показує, що ефективність електронного урядування залежить від системного підходу, який враховує технічні, правові, організаційні й соціальні аспекти. Успішні приклади впровадження електронного урядування в різних країнах можуть стати основою для розробки стратегії модернізації державного управління в Україні. Зокрема, важливими орієнтирами є забезпечення інтеграції інформаційних систем, уніфікація стандартів, створення доступних і зручних послуг для громадян, а також впровадження законодавчої бази, яка гарантує захист персональних даних і конфіденційності.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

3.1. Вплив блокчейн-технологій, інструментів штучного інтелекту, семантичної моделі eGov 3.0 на покращення механізмів електронного урядування в Україні

Одним із ключових інструментів впровадження електронного урядування в сфері публічного управління та адміністрування є блокчейн-технологія, яка вже сьогодні демонструє певні позитивні наслідки та в перспективі може стати базовим технологічним ресурсом для розвитку цієї сфери. Впровадження блокчейн-технології у проекти електронного урядування в Україні вимагає науково обґрунтованого аналізу принципів її функціонування в контексті публічного управління. Такий аналіз дозволить визначити основні переваги та недоліки блокчейну, а також оцінити потенційні ризики та спрогнозувати наслідки його подальшого використання. Це стане основою для ухвалення ефективних рішень, спрямованих на інтеграцію цієї технології в систему державного управління [55].

Термін «блокчейн» походить від англійського слова «blockchain», що в перекладі означає «ланцюжок блоків». Це технологія, яка забезпечує зберігання даних у формі електронного або цифрового реєстру. Такий реєстр використовується для блочних записів, які можуть включати транзакції, угоди, контракти та інші види даних. Блокчейн забезпечує надійність, прозорість і захищеність інформації завдяки своїй децентралізованій структурі [51].

У контексті цифрових трансформацій суспільства цілком обґрунтованим є використання терміна «цифрові реєстри» поряд із терміном «блокчейн». У науковій літературі блокчейн часто визначається як «публічна база даних усіх завершених цифрових операцій», яка може застосовуватися в різних економічних, політичних та інших сферах діяльності. Така база даних

забезпечує децентралізоване зберігання інформації, що робить її доступною, прозорою та захищеною для учасників системи. Це дозволяє ефективно інтегрувати блокчейн у сучасні процеси управління та адміністрування [2].

Цифрові записи у блокчейні згруповані в так звані «блоки», які об'єднуються у цифровий «ланцюжок» за допомогою криптографічних та хронологічних методів. Кожен «блок» пов'язаний із попереднім і містить конкретний набір цифрових записів, при цьому нові «блоки» завжди додаються до кінця ланцюжкової операції, тобто транзакції. Важливим елементом у цьому об'єднаному цифровому «ланцюжку» є процес хешування. Хешування – це метод шифрування, який створює унікальні ідентифікатори для вхідних наборів даних різної довжини, перетворюючи їх у фіксований рядок певної довжини. Цей процес забезпечує захищеність і цілісність даних у блокчейн-системі [4]. Якщо транзакція раніше пов'язувала стани або записи, то структура блоку в блокчейні фіксує хеш-відношення до цих записів. Після оновлення реєстру, яке відбувається синхронно на всіх вузлах мережі, одночасно створюється новий блок. Цей блок неможливо видалити або змінити в майбутньому, що унеможливорює підробку його вмісту. Після створення нового блоку в системі або реєстрі він залишається незмінним, і в подальшому можна лише додавати нові блоки, які будуть пов'язані з уже існуючими.

Блокчейн-технологія забезпечує високий рівень захисту інформації в базах даних і гарантує невідворотність процесу хешування, тобто шифрування та формування зв'язків між блоками. Якщо сторонні особи намагаються змінити вихідний документ або транзакцію, це автоматично створює інший цифровий підпис, який сигналізує про втручання у структуру даних. Це робить систему максимально безпечною та стійкою до підробок.

Технологічні переваги використання блокчейну у сфері електронного врядування з безкоштовним забезпеченням взаємодії в органах публічного управління включають кілька ключових аспектів. Перш за все, децентралізація мережі базується на принципі рівних можливостей для всіх учасників системи,

що дозволяє їм взаємодіяти без посередників. Це значно спрощує обмін даними та суттєво знижує вартість кожної операції чи транзакції.

Розподіл сховища інформації усуває централізовану точку вразливості, що підвищує захист від зовнішніх втручань, кібератак і забезпечує надійність обладнання, тим самим зменшуючи ймовірність збоїв у системі. Відкритість транзакцій сприяє публічності кожної угоди для всіх учасників мережі, що забезпечує прозорість процесів і полегшує аудит.

Захист транзакцій криптографічними засобами, зокрема цифровими підписами, гарантує достовірність кожної операції та підтверджує їхню легітимність. Контроль над історією транзакцій забезпечується завдяки формуванню ланцюжків операцій, що запобігає дублюванню записів і зберігає повну історію всіх операцій у системі. Ці технологічні переваги роблять блокчейн ефективним і надійним інструментом для електронного урядування [16].

У контексті електронного урядування використання блокчейн-технології відіграє важливу роль у забезпеченні високого рівня захисту від фальсифікації інформації. Після внесення даних до державного блокчейн-реєстру будь-які спроби їх змінити, наприклад, щодо інформації про осіб, нерухомість, компанії, сертифікати, дипломи, майнові права та інші об'єкти, стають неможливими. Це дозволяє розглядати записи у блокчейн-реєстрі як повноцінні юридичні документи, що мають значущість та криптографічний захист, який можна прирівняти до паперових документів з підписом та печаткою, завдяки використанню цифрових мережевих технологій.

Проте існують і певні недоліки блокчейн-технології. По-перше, це низька ефективність взаємодії, оскільки кожна транзакція перевіряється на кожному вузлі мережі. Втрата або крадіжка ключа доступу до цифрового підпису призводить до неможливості його відновлення, що може мати критичні наслідки, включаючи втрату доступу до інформації та ресурсів мережі. По-друге, можливість недоступності даних для власника у разі втрати ключа може призвести до втрати прав власності.

Комбінування двох моделей функціонування блокчейну – за суб'єктами адміністрування (інклюзивний та ексклюзивний) та за способом доступу (публічний і закритий) – створює чотири типи організації блокчейну.

Інклюзивний блокчейн або блокчейн без дозволу (permissionless blockchain) дозволяє будь-яким клієнтам брати участь в управлінні блокчейном, створювати блоки і здійснювати транзакції без обмежень для суб'єктів, які обробляють транзакції.

Ексклюзивний блокчейн, або дозволений блокчейн, застосовується у корпоративних середовищах, де транзакції обробляються тільки конкретними визначеними суб'єктами-користувачами.

Публічний блокчейн дозволяє без обмежень читати дані (навіть зашифровані) та здійснювати транзакції, наприклад, надсилати дані для створення блоків.

Закритий блокчейн (private blockchain) обмежує доступ як до даних, так і до транзакцій певним середовищем організації, створюючи обмежений доступ для учасників.

Таким чином, кожен тип блокчейну має свої унікальні особливості та сферу застосування, що дозволяє обирати відповідний варіант залежно від специфіки організації та її потреб.

Науковці удосконалили класифікацію блокчейну, розробивши організаційні засади на основі чотирьох типових принципів. Перший тип – інклюзивний публічний (відкритий) блокчейн, що функціонує на основі умовного «соціального договору», в рамках якого кожен учасник має право створювати вузли та брати участь у загальному консенсусі. Рівень довіри в такій системі є низьким, хоча всі транзакції є відкритими для перегляду одночасно.

Другий тип – інклюзивний закритий (приватний) блокчейн, який функціонує через підтвердження авторизації закритих транзакцій без необхідності фактичного підтвердження ідентичності учасників, що взаємодіють. Недоліком цієї технології є нижчий рівень довіри до транзакцій,

оскільки відсутній контроль за змістом транзакцій, а також відповідальність за введення чи підтвердження недостовірних даних. Така структура характерна для анонімних блокчейн-технологій, які не контролюються державними органами.

Третій тип – ексклюзивно-публічний блокчейн, який працює як відкритий реєстр даних із застосуванням спеціальних методів підтвердження транзакцій і чітко встановленими правами учасників. Цей тип технології відзначається високим рівнем довіри та контролю в транзакціях, тому його можна використовувати у сферах державного управління та місцевого самоврядування. Прикладами застосування можуть бути аукціони державного майна, оформлення прав власності чи видача ліцензій.

Четвертий тип – виключно закритий (приватний) блокчейн, що базується на взаємодії «валідаторів» – суб'єктів чи служб, які мають спеціальні ліцензії або дозволи для перевірки й підтвердження закритих транзакцій. Ця технологія часто застосовується в банківській сфері для проведення цифрових платежів та інших операцій, що вимагають високого рівня безпеки та конфіденційності [47, с. 11].

Для публічних цифрових систем важливо, щоб органи влади активно використовували виключно відкриті або повністю закриті блокчейни. Такі стандарти забезпечують обробку транзакцій в межах однієї установи з визначеною кількістю вузлів та підтвердженою автентичністю кожної транзакції. Учасники угоди здійснюють дії за допомогою цифрових ключів. Використання блокчейн-технології для надання державних електронних або цифрових послуг сприяє підвищенню рівня контролю над цифровими системами. Управління стає більш прозорим і гнучким, що сприяє зменшенню кількості помилок та забезпечує захист системи від пошкоджень і ризику впливу людського фактора, такого як корупція.

Однак, важливо враховувати ризики застосування блокчейн-технології, які пов'язані з людським фактором. Незважаючи на численні переваги пропрієтарних блокчейнів, для забезпечення захисту даних і транзакцій

рекомендується використовувати інструменти безпеки, подібні до систем керування базами даних. Це зумовлено тим, що навіть за допомогою обчислювально складних тегів неможливо гарантувати абсолютну безпеку блокчейн-технології. Однією з причин цього є стрімке зростання кількості зібраних персональних даних. Громадські організації, установи та уряди використовують ці дані для прогнозування та моніторингу поведінки та ставлення громадян, що може сприяти створенню індивідуалізованих послуг і більш ефективному використанню ресурсів.

Крім того, використання блокчейну як базової технології електронного врядування та цифровізації у сфері публічного управління та адміністрування для забезпечення взаємодії функцій національного реєстру можливе лише за умови виконання низки вимог. Це передбачає вирішення проблем, пов'язаних із виникненням окремих загроз, які обов'язково мають бути враховані в процесі впровадження технології [63; 87; 90].

Ефективна робота блокчейн-технології значною мірою залежить від правильного заповнення реєстрів, оскільки вона гарантує незмінність даних, але не їх точність. Тому використання блокчейн-технології у національних ІКТ-системах вимагає розробки ефективного організаційно-правового механізму, який би гарантував точність і термін дії введених до реєстрів даних.

Одним з важливих аспектів є контроль за автентифікацією доступу. Блокчейн-технологія включає вбудований механізм управління правами доступу як до всього блокчейну, так і до окремих записів. Для реалізації цього механізму необхідно розробити багатофакторну систему ідентифікації користувачів, що включає, наприклад, біометричну систему за персональними параметрами, яка сприяє синхронізації бази даних.

Синхронізація всіх операцій реєстру є ключовим фактором для оптимальної роботи блокчейн-технології. Вона досягається за допомогою механізму «консенсусу», який гарантує ідентичність бази даних на всіх вузлах мережі. Це забезпечує виконання конкретної операції з однаковим результатом незалежно від вузла чи часу.

Для запобігання спотворенню інтерфейсу користувача, крім захисту бази даних від несанкціонованих змін, необхідно також забезпечити цілісність самого інтерфейсу. Це може бути досягнуто за допомогою методу перевірки інтерфейсу, який повинен бути інтегрований у блокчейн-технологію.

Одним із ризиків використання блокчейн-технології є «людський фактор», особливо на рівні системних адміністраторів. Для мінімізації цих ризиків необхідно делегувати функцію перевірки цілісності зовнішніх записів різним користувачам мережі. Наприклад, у разі спроби адміністратора змінити дані на сервері, система розподілу інформації по всіх вузлах мережі та контрольна сума ланцюжка операцій унеможливають фальсифікацію.

Важливою проблемою у розвитку блокчейн-технології є забезпечення сумісності та взаємодії між різними децентралізованими системами. Хоча блокчейн є децентралізованою технологією, вона часто не є відкритою і має труднощі з взаємодією між різними мережами, які використовують різні алгоритми хешування, консенсусні моделі та регуляторні політики. Це створює ізольовані екосистеми блокчейну та конфлікти даних.

Сумісність блокчейнів має забезпечувати обмін інформацією, спрощення виконання смарт-контрактів та покращення процесу надання електронних послуг. Це дозволяє передавати, використовувати та отримувати доступ до інформації між різними блокчейнами без посередників. Взаємодія блокчейн-технології у сфері електронних послуг включає інтеграцію з існуючими системами, ініціювання та проведення транзакцій, запис операцій і забезпечення взаємодії між системами.

Науковці пропонують три методи забезпечення сумісності блокчейнів: атомарний обмін, який базується на перехресній автентифікації; мости блокчейну, що виконують проміжну функцію; та релейні ланцюги, які виступають у ролі API-шлюзів. Ці методи сприяють передачі цифрових активів, забезпечують конфіденційність даних, підвищують масштабованість і продуктивність, а також забезпечують функціональний розподіл реєстрів за видами операцій [87]:

Метод перехресної автентифікації передбачає обмін інформацією між учасниками під час передачі даних для перевірки запису. Ця взаємодія можлива, якщо адреса блокчейну доступна в обох розподілених книгах, які беруть участь в обміні. Непрямий метод, на відміну від обміну активами, передбачає передачу повідомлень про зміни у стані активу за допомогою посередницьких сервісів, які відстежують транзакції та події у пов'язаних блокчейнах. Посередник, який може перебувати в обох мережах або лише в одній, забезпечує криптографічну перевірку достовірності інформації, що надсилається учасниками. Релейний метод базується на створенні головної мережі, яка об'єднує кілька окремих децентралізованих систем. Ці блокчейни, відомі як «сайдчейни», забезпечують безпечний потік цифрових ресурсів між мережами.

Рівень інфраструктури блокчейну включає компоненти, які надають послуги платформи, зокрема методи обчислення, зберігання, типи мереж і віртуалізацію. Гібридна хмара дозволяє впроваджувати блокчейн на сумісній інфраструктурі з максимальною продуктивністю та кібербезпекою. Розміщений блокчейн використовується для резервного копіювання як е-послуги, враховуючи спеціальні інструменти контролю доступу та безпеки. Сумісність інструментів дозволяє приватним блокчейнам, які мають низькі вимоги до ресурсів і можуть бути розгорнуті в різних географічних місцях, ефективно обмінюватися даними через Інтернет.

Більша частина даних зберігається під контролем державних установ, які не завжди забезпечують належний захист. Організації можуть використовувати ці дані для власних цілей, монетизації чи передачі третім особам. Водночас обсяг накопичених даних постійно зростає, що вимагає спільного доступу до них між різними джерелами та сторонами.

Блокчейн докорінно змінив ресурсний механізм державного управління, зробивши його ефективнішим і прозорішим. Він сприяє цифровій трансформації відносин влади та суспільства, дозволяючи громадський контроль за органами державної влади та місцевого самоврядування. Блокчейн

вже зараз може змінити роль громадян у наданні адміністративних послуг, підвищуючи підзвітність державних органів і забезпечуючи прозоре волевиявлення на виборах, а також контроль за діяльністю влади під час кризових ситуацій.

З 2017 року розвиток економіки та цифрового суспільства вимагає системного впровадження блокчейн-технології в Україні. Особлива увага приділяється Міністерству юстиції, Мінагрополітики, Держпродпагентству та Національному агентству електронного уряду. Громадські організації, такі як «Прозора Україна Інтернешнл» і «Бітфурі Холдинг», також відіграють активну роль у цьому процесі. Підписано спільний меморандум про співпрацю з метою впровадження новітніх технологій, зокрема блокчейн, як механізму запобігання корупції, сприяння прозорості національних інформаційних ресурсів і створення екосистеми з використанням блокчейн-технологій [63]. Впровадження блокчейн-технологій стало пріоритетом для багатьох країн Європейського Союзу, зокрема Швеції, Естонії та Данії. Ці держави активно інтегрують блокчейн у свої цифрові інфраструктури, що сприяє підвищенню прозорості, безпеки та ефективності державних послуг.

Україна також робить кроки в цьому напрямку. У 2021 році країна приєдналася до Європейського Блокчейн Партнерства в статусі спостерігача, що посилює співпрацю над впровадженням блокчейн-технологій у державні реєстри та сервіси, а також сприяє створенню ефективного регуляторного середовища для ринку віртуальних активів. Інтеграція цифрового статусу громадян на блокчейн-платформи може забезпечити надійність та незмінність даних, зменшити ризики фальсифікації та підвищити довіру до державних послуг. Враховуючи досвід європейських країн, Україна має потенціал для успішного впровадження блокчейн-рішень у сфері електронного урядування, що сприятиме подальшій цифровій трансформації та інтеграції з європейським цифровим простором [87].

Уряд України ухвалює рішення, спрямовані на забезпечення інтероперабельності діяльності органів державної влади, вимагаючи

грунтового аналізу світового досвіду та національних досягнень у впровадженні блокчейн-технології в різні сфери діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Метою є визначення ефективних механізмів подальшої реалізації цієї технології.

Блокчейн-технологія може бути використана в багатьох сферах суспільної діяльності, серед яких: сервісна діяльність органів державної влади, зокрема забезпечення виборчих процесів та судочинства; управління правами приватної власності та імміграційний контроль; огляд товарів і послуг; реєстрація даних щодо складання кваліфікаційного іспиту; подання заявок на патент, права інтелектуальної власності та реєстрація даних; медична документація; земельна книга (кластер) реєстрації даних; цифрова ідентифікація, що включає перевірку особистості та підтвердження прав доступу; збереження державних документів, таких як перевірені реєстрації звернень, декларацій та листів.

Крім того, блокчейн-технологія може бути застосована в логістиці, оподаткуванні, обліку, бюджетуванні, обігу грошових коштів, реєстрації бухгалтерського обліку, що охоплює майно, ліцензії, сертифікати, громадянство, дорожньо-транспортні пригоди, ID-картки, трудові книжки, медичні карти, страхові поліси тощо. Також технологія може забезпечити прозорість у закупівлях і публічних аукціонах.

Основною перевагою блокчейн-технології є її прозорість, що дозволяє пришвидшувати, спрощувати та здешевлювати будь-які контракти чи угоди, сприяючи ефективному використанню ресурсів та підвищенню довіри до цифрових процесів.

Проаналізувавши вітчизняну та зарубіжну літературу, визначено пріоритетні сфери застосування блокчейн-технології в сучасних умовах цифровізації та е-врядування ПУА в Україні. Однією з таких сфер є виборчий процес, зокрема блокчейн для стаціонарних та дистанційних систем голосування. Існуючі системи електронного голосування мають низку недоліків, основним з яких є централізоване розташування баз результатів, з

яких здійснюється управління та контроль (методи/форми) збору даних, що унеможливило перевірку правильності обробки результатів і підрахунок голосів ззовні [62].

Непрозорість виборчого процесу знижує довіру до результатів голосування. Існуючі електронні системи часто виявляються недостатньо захищеними від маніпуляцій, що створює ризик фальсифікації результатів. Наприклад, через вразливості програмного забезпечення для електронного голосування, численні збої в роботі комп'ютерів і кібератаки, організатори виборчого процесу в Казахстані (2012) і Нідерландах (2008, 2017) були змушені відмовитися від національних електронних систем «Sailau» та «EVM» (Electronic Voting Machines) і повернутися до традиційного голосування за допомогою паперових карток і «ручного» підрахунку голосів [63].

Основними характеристиками ефективної організації процесу волевиявлення є прозорість, доступність та незмінність результатів голосування, які реалізуються через стаціонарні та дистанційні системи голосування, побудовані на блокчейн-технологіях. Ці системи використовують розподілену публічну книгу, яка забезпечує «цифрову скриньку», доступну для виборців з будь-якого місця.

Блокчейн активно застосовується для організації політичних процесів у Європейському Союзі та США. Наприклад, у 2014 році за ініціативою данської політичної партії «Freedom Alliance» блокчейн був використаний під час внутрішнього голосування на партійній конференції в Копенгагені [45]. В 2016 році в штаті Техас було використано» блокчейн- технологію для підрахунку голосів на з'їзді Лібертаріанської партії [4].

У 2016 році в Україні була створена перша національна система для фіксованого голосування, яка використовує блокчейн-технології. Ця система базується на відкритому програмному забезпеченні платформи «E-VOX» з безкоштовною ліцензією та відкритим кодом. Вона успішно була впроваджена в Одеській та Вінницькій областях на виборах до місцевих рад Овідіюполя та Крижанівки, а також використовувалася для обрання депутатів з правом

голосу на пленарних засіданнях, з подальшим оприлюдненням результатів голосування.

Блокчейн-технології активно застосовуються для надання послуг з документообігу. У грудні 2015 року уряд Естонії в партнерстві з проектом BitNation впровадив технологію BitNation Public Notary для онлайн-сервісів. Завдяки цій технології громадяни отримали можливість дистанційно отримувати нотаріальні послуги, ідентифікувати візи та банківські послуги, а також підписувати документи за допомогою цифрового підпису. Сервіс «Публічний нотаріус BitNation» працює таким чином: користувач завантажує документ у форматі PDF, після чого його вміст шифрується, генерується ключ, і на виході видається завірений нотаріально документ.

Таким чином, компонентами транзакції технології блокчейну є функції хешування, створення ключа та цифрового підпису, які вже активно використовуються в документообігу в різних країнах [4].

Забезпечення конфіденційності особистих даних у сфері медичного обслуговування є критично важливим аспектом у використанні блокчейн-технології для реєстрації медичної інформації. В електронних системах, які застосовуються в галузі охорони здоров'я, ключове значення має надійність і адекватне зберігання медичних даних. З метою запобігання несанкціонованому доступу та зміні інформації про пацієнтів, державні та приватні установи в країнах ЄС використовують блокчейн-системи для запису медичних даних.

Технологія розподіленого реєстру дозволяє збирати дані про стан здоров'я пацієнта по всьому світу. Блокчейн-технології дають можливість створювати клінічне CV пацієнтів, що включає результати лабораторних досліджень, діагнози та лікування. Доступ до таких блокчейн-систем можуть мати не лише лікарі, а й представники страхової компанії за згодою пацієнта, але лише за умови наявності відповідного сертифікату, який забезпечується через технології смарт-контрактів.

Використання блокчейн-технології у сфері охорони здоров'я активно

розвивається у світовій практиці з 2016 року. Наприклад, естонська блокчейн-система, розроблена Фондом eZdrowie в рамках проєкту Guardtime, забезпечує збереження, прозорість та цілісність медичної інформації. Ця система захищає дані від несанкціонованих змін через кібератаки, системні збої, віруси та шкідливе програмне забезпечення. Кожна зміна даних автоматично створює оновлений запис, що дозволяє відновити історію у разі несанкціонованого втручання. У блокчейні зберігається не сама інформація, а лише послідовність хеш-значень, що містять інформацію про зміни. Основною метою програми «Guardtime» є захист понад мільйона цифрових записів, які містяться в медичних картах пацієнтів [75].

Використання технології блокчейн у сфері охорони здоров'я набуває все більшого поширення завдяки її здатності забезпечувати безпеку, прозорість та ефективність обміну медичними даними. Зокрема, стартап «BitHealth» застосовує блокчейн для зберігання та захисту медичних даних, що дозволяє пацієнтам безпечно обмінюватися інформацією з лікарями та страховими компаніями [90].

У Нідерландах інноваційний центр «REshape Center» спільно з партнерами розробив систему на основі технології блокчейн, інтегровану з банківським додатком «PreScript» та сервісом онлайн-автентифікації iDIN. Ця система дозволяє пацієнтам повторно придбавати ліки, використовуючи цифрові рецепти. Використання блокчейн-технології забезпечує прозорість та безпеку транзакцій, а інтеграція з iDIN гарантує надійну автентифікацію користувачів. Цей підхід сприяє спрощенню процесу придбання ліків та підвищенню ефективності медичних послуг [59, с. 121].

Блокчейн-система земельного кадастру є важливим інструментом для вирішення актуальних проблем функціонування земельних е-ресурсів. Вона значно скорочує час, необхідний для надання управлінських послуг, що стосуються прав власності чи користування землею, а також зменшує ризик шахрайства, помилок при поданні документів та проведенні операцій. Це також покращує рівень надійності та прозорості в земельних відносинах.

Зарубіжний досвід використання блокчейн-технології для реєстрації прав на землю включає кілька успішних проектів. Наприклад, Шведське національне земельне управління впровадило блокчейн-платформу «Chroma Way», що забезпечує ефективну реєстрацію та обробку земельних прав. У Гондурасі компанія «Factum» запровадила розподілений земельний реєстр для реєстрації прав на володіння землею. В Гані уряд підтримав впровадження блокчейн-системи «Bitland», яка працює на базі токенів «Bitshares» та «CADASTRAL», що дозволяє ефективно реєструвати земельні правовідносини і знижувати ризики незаконних маніпуляцій з землею [11].

З початку 2017 року в Україні спостерігається необхідність системного впровадження блокчейн-технології для розвитку економіки та цифрового суспільства. Це особливо стосується органів центральної влади, зокрема Міністерства юстиції, Міністерства аграрної політики, Державного агентства з питань енергоефективності та Національного агентства електронного урядування. Водночас, активну участь у впровадженні цієї технології беруть і громадські організації, такі як «Прозора Україна Інтернешнл» та «Бітфурі Холдінг» [41].

Основною метою використання блокчейн-технології в державних органах є забезпечення прозорості всіх транзакцій та захисту даних від спотворень. Україна стала новатором у проведенні державних аукціонів, адже вперше в світі на платформі «Open Market» державне підприємство «СЕТАМ», за підтримки «BitFury Group», провело електронні аукціони арештованої нерухомості за допомогою блокчейн-системи [41].

Іншим важливим національним проектом є електронні торги e-Auction 3.0, що дозволяють органам державної влади здійснювати продаж та оренду активів, таких як земля, ліцензії та нерухомість. В Україні в кількох регіонах проводяться державні аукціони на платформі, що сприяє місцевим ініціативам.

Основні проблеми та недоліки існуючих електронних систем надання послуг державними органами пов'язані з їх технологічною недосконалістю,

непрозорістю операцій, а також недостатнім захистом великих даних та операційних процесів від різних впливів і маніпуляцій. Одним із способів вирішення цих проблем є використання блокчейн-технології, яка забезпечує прозорість та захист.

У сучасних умовах функціонування органів державного управління України неможливе без сучасної комп'ютерної техніки, яка є основою для впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій. Таке обладнання є важливим етапом у розвитку електронного уряду. Модель eGov 1.0, що передбачає надання державних послуг через офіційні інформаційні сторінки в Інтернеті, забезпечує взаємодію «влада – громадяни» та «влада – бізнес», але не дозволяє громадянам та бізнесу брати участь у прийнятті управлінських рішень. Для цього необхідно перейти до технології eGov 2.0, яка дозволяє забезпечити зворотний зв'язок між органами державної влади та суспільством, даючи громадянам можливість брати участь у процесі ухвалення рішень [22]. Завдяки технології Web 2.0 стала можливою нова форма взаємодії між місцевою владою та громадянами через соціальні мережі. Це сприяло обміну відкритими даними, використанню інтернет-інфраструктури з відкритим вихідним кодом та наданню послуг через мобільні додатки. Результати дослідження іспанських вчених показують, що розробники платформ для взаємодії готові впроваджувати технологію Web 2.0 для надання адміністративних послуг, при цьому зберігаючи провідну роль органів державної влади в цій співпраці [4].

Однак, за словами дослідників, модель eGov 2.0 не досягла бажаних результатів і не стала успішною та результативною. Основною причиною цього є відсутність синергетичного підходу до взаємодії між владою та громадянами [5].

В Україні модель eGov 2.0 активно впроваджується в інформаційно-комунікаційних технологіях органів публічного управління, а також триває розвиток е-врядування до моделі eGov 3.0. У найближчі роки очікується використання в публічному управлінні новітньої технології Web 3.0, зокрема

технології «інтелектуальної» мережі Semantic Web 3. Ця технологія орієнтована на отримання інформації певної цінності за допомогою логічних алгоритмів, що дозволяють ефективно використовувати її в роботі органів державної влади та суспільства. Удосконалення пошуку необхідної інформації допоможе усунути перешкоди, що виникають через непорозуміння між органами державної влади та зацікавленими сторонами (бізнесом, суспільством, ЗМІ). Модель eGov 3.0, заснована на Semantic Web 3, стане новою парадигмою надання адміністративних послуг, де головне місце буде відведено громадянину з урахуванням його потреб та умов проживання, які вже будуть відомі «розумній» мережі державних послуг на момент звернення за адміністративною послугою [6]. У результаті подолання існуючих перешкод можливий перехід до електронного урядування 3.0 в країнах-лідерах за рейтингом ООН. Цей етап передбачає інтеграцію більш просунутих технологій, таких як інтелектуальні системи, аналіз великих даних та технології на основі штучного інтелекту, що дозволяють забезпечити більш ефективну взаємодію між державою та громадянами. Уряди таких країн зможуть забезпечити персоналізоване надання послуг, підвищити рівень прозорості та доступності, а також значно знизити адміністративні бар'єри, що раніше обмежували ефективність державного управління [7]. Перехід технічно розвинених країн до eGov 3.0 та менш розвинених країн до eGov 1.0 збільшує цифровий розрив. Оскільки електронна демократія є невід'ємною частиною е-врядування, інтерес суспільства до електронного голосування з використанням нових е-технологій зростає. Це забезпечує прозорість процесу голосування та стабільність ІТ-систем, заснованих на криптографії, що підвищує надійність і безпеку виборчого процесу [9]. Додатково досліджуються фактори, що впливають на соціальну довіру суспільства до процесу електронного голосування, серед яких важливими є вплив державної політики, готовність громадян довіряти електронним системам та їх намір використовувати ці технології [10].

Аналіз досвіду різних країн показав, що їх розвиток має специфічні

особливості та залежить від ресурсних можливостей. Україна сьогодні активно рухається до широкого впровадження інформаційно-комунікаційних технологій для різних вікових груп населення, що вимагає особливої уваги до розвитку мобільних технологій в електронному урядуванні. Реалізація концепції е-урядування також тісно пов'язана з реформою державного управління, що потребує змін у системі публічного управління для досягнення ефективних результатів у прийнятті управлінських рішень. Модернізація адміністративних процесів в органах державної влади є ключовим елементом цих змін. Врахування передових світових практик є важливою вимогою для української державної служби щодо впровадження електронних засобів управління в органах державної влади.

Загалом, серед найбільш актуальних технологій і засобів е-врядування, що використовуються в світі, варто виділити: хмарні обчислення, портали державних адміністративних послуг, інформаційні системи для державних нарад, відкриті дані, мобільні е-послуги (додатки), онлайн-ідентифікацію особи, блокчейн в державних інформаційних мережах, архітектуру «інтернету речей», навчання державних службовців кібербезпеці через включення курсів з формування кібернавичок до програм для «цифрових» робочих місць, а також участь громадян у комунікаціях з владою через соціальні мережі.

Важливим інструментом удосконалення механізму е-врядування в сфері публічного управління та адміністрування є впровадження штучного інтелекту (ШІ). Це питання активно досліджувалося численними науковцями. Впровадження нових можливостей ШІ відкриває безліч переваг, таких як ефективне інформування потенційних учасників процесу публічного управління, моніторинг великих обсягів даних відкритої комунікації, планування та реалізація аналітичних і прогностичних функцій, автоматизація трудомістких і рутинних операцій, оптимізація процесу державних закупівель, а також розробка стратегій для систематизації законодавчих процесів і нормотворення.

В Україні є значні наукові дослідження та практичні рекомендації щодо

максимального використання ІІІ в е-врядуванні, що стало важливим досягненням у сфері публічного управління та адміністрування. Особливе значення впровадження ІІІ набуло після початку повномасштабної збройної агресії проти України, коли постало завдання забезпечити збереження держави, її територіальної цілісності та критичної інфраструктури для безперебійного функціонування органів влади та місцевого самоврядування. Використання ІІІ значно покращило ефективність надання адміністративних послуг на всіх рівнях управління, підвищило конкурентоспроможність надавачів послуг, зменшило ймовірність помилок і забезпечило прозорість і відкритість процесів, оптимізуючи умови для надання цих послуг з урахуванням правових, технічних, ресурсних та етичних аспектів.

Також значну роль у підвищенні ефективності публічної влади відіграють чат-боти на основі ІІІ, які є корисними в сфері публічного управління та адміністрування. Вони сприяють підвищенню результативності та ефективності взаємодії з громадянами і можуть значно полегшити багато процесів в адміністративних органах [29]. Використання інструментів штучного інтелекту в державному управлінні може спричинити певні труднощі, зокрема через відсутність достатньої кількості даних та низький рівень цифровізації державного сектору. Попри це, переваги чат-ботів на основі ІІІ переважають можливі ризики та труднощі, що виникають при їх впровадженні. Однак, досягти повного і безперешкодного впровадження ІІІ в управлінські процеси державного сектору неможливо, оскільки потребується комплексний підхід і поступове вдосконалення систем.

Для ефективного використання штучного інтелекту в управлінні важливо удосконалити механізм підготовки управлінських процедур. Зокрема, можна впровадити систему ІІІ, яка б оцінювала та аналізувала наявні дані, щоб створити оптимальні алгоритми для нових процедур. Така система повинна включати планування обсягу державних послуг на основі аналізу зібраних даних та характеристик робіт, що дозволить забезпечити достатню кількість послуг у конкретних ситуаціях та запобігти їх дефіциту.

Крім того, система повинна автоматизувати підготовку документації, створюючи її за стандартами та вимогами, що значно спростить процес підготовки та зменшить ймовірність помилок. Важливим аспектом є оптимізація управлінських процедур з урахуванням корупційних ризиків та встановлених термінів, що допоможе створити найбільш сприятливі умови для замовників послуг та поліпшити ефективність роботи державних органів.

3.2. Напрямки вдосконалення механізму е-врядування в умовах сучасних умовах

Систематизація теоретичних аспектів та узагальнення методологічних підходів дослідження електронного врядування в публічному управлінні та адмініструванні, а також аналіз стану організаційно-правового забезпечення механізму електронного урядування на всіх рівнях публічного управління свідчать про те, що пріоритетними та перспективними напрямками вдосконалення цього механізму є організаційно-правовий, фінансово-економічний та інноваційно-інвестиційний. Організаційно-правовий напрямок забезпечує внесення змін до законодавчих та нормативно-правових актів у контексті їх адаптації до законодавства ЄС, спрямованих на мінімізацію ризику корупційних дій у публічному управлінні та адмініструванні засобами електронного урядування, підвищення якості надання електронних послуг фізичним та юридичним особам відповідно до стандартів ЄС, а також стимулювання розвитку інформаційного суспільства в Україні. Фінансово-економічний напрямок сприяє модернізації електронного урядування шляхом розширення спектра надання електронних послуг, розробки та оновлення техніко-технологічних програм, використання штучного інтелекту тощо. Інноваційно-інвестиційний напрямок орієнтований на трансформацію інноваційних технологій, таких як блокчейн та стратегування, впровадження кращого міжнародного досвіду демократичних країн світу для вдосконалення діяльності електронного уряду, електронної

демократії, зокрема, електронного парламенту та електронного голосування [13].

Інформаційно-мотиваційний напрямок сприяє формуванню цифрової компетентності публічних службовців та населення України, забезпечує розвиток каналів доступу до електронних сервісів, зокрема мобільних додатків, таких як центри надання адміністративних послуг, бібліотеки, банки, оператори зв'язку та автоматичні точки. Безпековий напрямок спрямований на захист персональних даних, забезпечення кібербезпеки в умовах мережових та гібридних воєн, а також на запобігання та протидію корупції в органах влади, що шкодить національній безпеці України. Одним із основних пріоритетів і перспективних напрямів розвитку електронного парламенту є позиціонування парламенту як справжнього форуму для дебатів та інституції, яка чутливо реагує на погляди та потреби громадян. Участь громадськості має багато переваг, зокрема включає інформацію, освіту, спілкування, консультації, комунікативну взаємодію та інші аспекти. Досвід парламентів світу свідчить, що актуалізація різних видів діяльності органами влади позитивно впливає на зростання ефективності у взаємодії з громадами. Комплексні, інноваційні та спільні практичні підходи, які використовують парламенти світу, сприяють підвищенню суспільного інтересу та залученню громад до деліберативної участі в парламентській діяльності. Участь громадськості у прийнятті рішень, включаючи інформацію, освіту, комунікацію та консультації, здійснюється різноманітними методами і формами. Ефективна участь громадян у прийнятті рішень допомагає парламентам реалізовувати очікування і прагнення виборців. Використання стратегії залучення громадськості до взаємодії з парламентом дозволяє добиватися від парламентарів чітких цілей їх діяльності, максимуму зусиль та ресурсів для досягнення цих цілей та забезпечення результативності їх реалізації. Інвестиції, спрямовані на розвиток навичок, сприяють професійній взаємодії парламенту з громадськістю та інститутами громадянського суспільства, а постійна взаємодія парламентарів з громадою забезпечує використання різноманітних

каналів та методів спілкування, консультування та заохочення до розширення комунікацій у межах їхньої діяльності [18].

Зважаючи на те, що парламенти виділяють все більше ресурсів на залучення громадськості до проєктів та заходів, оцінка їхньої діяльності в цьому напрямку є пріоритетною та надзвичайно важливою. Ефективні процедури оцінки гарантують, що інвестиції парламентів сприяють досягненню очікуваних результатів у виборців. У ситуації інформаційного перенасичення важливо вибудувати діалог, який забезпечить довіру парламентам. При цьому парламенти мають докладати зусиль, щоб бути видимими, надаючи реальні можливості для спілкування між громадянами та їх обраними представниками, що сприятиме посиленню довіри та збереженню актуальності. Взаємодія з громадськістю має базуватися на слуханні та активному діалозі, а не лише на наданні інформації. У світовому просторі громади активізуються через різноманітні адвокаційні кампанії та ініціативи. Парламенти, забезпечуючи зворотний зв'язок, мають можливість отримати правдиву оцінку своїх дій, а співпраця та спільні ініціативи відкривають нові інноваційні способи комунікативної взаємодії.

Надання громадськості права впливати на питання, які розглядає парламент, забезпечує громадянам можливість прямої участі в демократичному процесі та демонструє готовність парламенту до співпраці. Інклюзивна взаємодія сприяє ширшій участі громадськості в управлінських рішеннях, зокрема через подолання структурних бар'єрів, які можуть обмежувати доступ окремих груп. Працюючи з уразливими та недостатньо представленими групами, парламенти можуть мінімізувати ці бар'єри. Використання контрольних списків інклюзії гарантує участь усіх зацікавлених сторін, а врахування гендерної чутливості сприяє рівній участі чоловіків і жінок. Парламенти мають орієнтуватися на майбутнє, адаптуючи свою діяльність до викликів сьогодення та змінюючись у ногу з часом, щоб залишатися актуальними.

Молодь, яка складає значну частку населення, потребує особливої уваги.

Парламент має підтримувати з ними зв'язок, зокрема через розробку хартії участі молоді. Також парламенти несуть відповідальність за забезпечення інклюзії новоприбулих на територію України, створюючи умови для їх участі в демократичному процесі. Для цього можна розробляти реальні плани дій та цифрові інструменти для посилення взаємодії з громадою, заохочуючи інновації та інвестиції у цю сферу.

Ефективна участь залежить від відкритості парламенту до громадськості, що стимулює інновації та демонструє готовність до співпраці з громадянським суспільством. Одним зі способів створення трансформаційного тандему є створення інноваційних хабів та кластерів, які впроваджують нові підходи до публічного управління та громадських дебатів. Глобалізація сприяє міжнародній співпраці між парламентами, що дозволяє обмінюватися досвідом і вдосконалювати підходи. Визначено п'ять ключових рекомендацій для залучення громадськості: виховання культури комунікації між парламентом і громадою; забезпечення інклюзії, щоб участь була доступною всім; заохочення партисипативної та деліберативної участі громад; впровадження інновацій для залучення громад до співпраці з парламентом; орієнтація на чуйність до суспільних очікувань. Лише змінюючись відповідно до вимог часу, парламент може ефективно виконувати свої функції та залишатися актуальним [18].

Виходячи із глобалізаційних викликів та діючих загроз, українському парламенту пропонуються більш детальні рекомендації. У стратегії пропонується реформувати парламентські процедури таким чином, щоб забезпечити кращі можливості для взаємодії, причому парламентарі мають взяти провідну роль у відкритті процесів законотворчості та роботи комітетів для розширення участі громадськості. Важливо зробити залучення стратегічним пріоритетом для парламенту, задокументувати та опублікувати стратегію залучення громади до парламентської діяльності через процес спільного проєктування. Пропонується забезпечити емоційне та етичне лідерство у взаємодії з громадськістю, подаючи приклад взаємодії депутатів із

громадами, та підтримати організацію спільної діяльності на рівні керівництва парламенту. Варто впровадити тренінги для парламентарів і їх помічників, щоб допомогти їм покращити взаємодію з громадою, а також реалізувати план дій із залучення парламенту до взаємодії з громадами, чітко окресливши кроки для досягнення успішних результатів. Пропонується збільшити інвестиції в професійний потенціал як членів парламенту, так і громади, розвиваючи навички, необхідні для створення та реалізації комплексних програм залучення. Важливо мотивувати співробітників парламенту до активного залучення громадськості, розвивати їхню здатність брати участь у парламентській діяльності та переконувати громади і парламентарів, що освіта та залучення до комунікативної взаємодії мають зв'язок із цифровою стратегією парламенту.

Щодо інклюзії, пропонується запровадити обов'язкову реалізацію комплексного плану дій для залучення парламентарів і громад, щоб забезпечити рівні можливості участі всіх членів суспільства у парламентській діяльності, усунувши існуючі перешкоди. Також необхідно забезпечити гендерну рівність через посилення присутності жінок у парламенті, створюючи безпечні умови для їх участі в управлінні громадами.

Участь громади може бути підтримана через заходи, які сприяють порушенню питань для парламентських запитів, дебатів, слухань та досліджень. Рекомендується експериментувати з консультативними процесами та партисипативною участю, залучаючи громади до роботи парламентських комітетів. Слід розвивати партнерську взаємодію парламенту з громадами, базуючись на принципах відкритості, та надавати громадам можливість взаємодіяти з парламентарями з питань суспільної значущості.

Інновації можуть бути досягнуті через залучення зовнішньої експертизи для розуміння сучасних методів комунікації та їх застосування в парламентській діяльності. Варто впровадити цифрову дорожню карту залучення для сприяння взаємодії між парламентом і громадами, забезпечуючи доступність і гарантуючи, що ніхто не залишиться осторонь.

Пропонується використовувати креативне мислення для планування парламентської діяльності через роботу інноваційної групи, яка шукатиме нові способи залучення та взаємодії з громадою. Особливу увагу слід приділити роботі з молоддю, розробляючи парламентську хартію щодо їх участі та створюючи план дій для активізації їхньої ролі в парламентській діяльності. Також важливо надавати відвідувачам парламенту позитивний емоційний досвід, щоб стимулювати їхню співпрацю.

Чуйність має виражатися в регулярному проведенні фокус-груп із громадянським суспільством для розуміння очікувань щодо взаємодії. Пропонується створити громадську консультативну групу для розробки шляхів залучення громадськості до практик, які резонують із суспільством, та забезпечити активну участь парламенту у глобальних і регіональних спільнотах для обміну досвідом. Необхідно постійно повідомляти про результати залучення через різні канали комунікації, створити веб-сайт парламенту, що надає точну та вичерпну інформацію про його діяльність. Верховна Рада України вже надає делегатам можливість доступу до документів порядку денного через мобільні додатки, що є позитивним кроком у напрямку цифровізації та відкритості [21].

Сприяння та просування щорічних програм навчання для щонайменше 50% персоналу, який займається розробкою, підтримкою або використанням інформаційно-комунікаційних технологій, є важливим напрямом розвитку. Водночас необхідно забезпечити регулярний обмін інформацією, досвідом і практиками між міжнародними парламентами, що сприятиме впровадженню передових рішень у діяльність українського парламенту. Запровадження блокчейн-технологій, інструментів штучного інтелекту та семантичної моделі eGov 3.0, яка базується на «розумній» мережі Semantic Web, відкриває нові перспективи для розвитку публічного управління та адміністрування в Україні. Це дозволяє розвивати електронне врядування з рівноправним застосуванням у всіх сферах інформаційного суспільства, а також надає громадянам можливість активної участі у прийнятті управлінських рішень,

забезпечуючи більшу відкритість та ефективність державного управління [12].

Зазначені напрями вдосконалення електронного урядування є лише частково визначеними та потребують подальшої глибокої дослідницької роботи для їх комплексного опрацювання. Це стосується як розширення існуючих програм, так і впровадження інноваційних технологій, що дозволять забезпечити повноцінний розвиток електронного врядування, зокрема через вдосконалення законодавчої бази, технічної інфраструктури та механізмів взаємодії з громадськістю.

Висновки до 3 розділу

Розглянуто вплив сучасних технологій, таких як блокчейн, штучний інтелект та семантична модель eGov 3.0, на вдосконалення механізмів електронного врядування в Україні. Аналіз засвідчив, що впровадження цих технологій є важливим кроком у процесі цифрової трансформації публічного управління та адміністрування, сприяючи підвищенню ефективності, прозорості та надійності надання державних послуг.

Встановлено, що ефективне впровадження електронного врядування потребує комплексного підходу, включаючи розвиток нормативно-правової бази, адаптованої до стандартів ЄС, вдосконалення технічної інфраструктури, а також забезпечення цифрової компетентності публічних службовців і громадян. Особливу увагу необхідно приділити питанням кібербезпеки, захисту персональних даних та забезпечення інтероперабельності цифрових систем, що є ключовими елементами сталого розвитку електронного урядування. Інтеграція інноваційних технологій у процес публічного управління дозволить Україні наблизитися до кращих міжнародних практик, сприятиме модернізації державного управління та забезпечить підвищення якості надання адміністративних послуг на всіх рівнях.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження сформульовано такі висновки:

1. Розкрито сутність поняття «електронний уряд» та його місце в системі публічного управління. Визначено, що електронне урядування є інноваційною моделлю організації діяльності органів державної влади, яка базується на використанні інформаційно-комунікаційних технологій. Проаналізовано основні принципи, функції та моделі взаємодії у рамках електронного урядування, що забезпечують ефективну комунікацію між урядом, громадянами, бізнесом та іншими суб'єктами публічної сфери. Розглянуто відмінності між поняттями «електронний уряд» і «електронне врядування», а також їхній взаємозв'язок із концепцією електронної демократії.

Досліджено основні переваги впровадження електронного уряду, серед яких підвищення прозорості діяльності державних органів, зменшення рівня бюрократії та корупції, оптимізація процесів надання державних послуг і забезпечення їхньої доступності для громадян. Окреслено важливість застосування сучасних інформаційних технологій для вдосконалення управлінської діяльності, що дозволяє не лише підвищити ефективність функціонування державних інституцій, а й сприяти розвитку суспільства загалом.

2. Еволюція концепції електронного уряду демонструє трансформацію від інформатизації до цифрової трансформації, яка охоплює всі сфери суспільного життя. У сучасних умовах цифровізація стала ключовим фактором розвитку державного управління, сприяючи оптимізації процесів, підвищенню ефективності надання публічних послуг, прозорості та підзвітності органів влади. Використання інформаційно-комунікаційних технологій забезпечує нові можливості для обробки даних, взаємодії з громадянами та бізнесом, а також розвитку електронної демократії. Зміна парадигми публічного управління в умовах цифрової трансформації передбачає впровадження єдиних стандартів, створення інтегрованих систем і

адаптацію до глобальних викликів.

В умовах децентралізації в Україні розвиток цифрових технологій відкриває нові перспективи для місцевого самоврядування та територіальних громад, сприяючи покращенню якості адміністративних послуг та забезпечуючи доступність до них для всіх категорій населення. Запровадження електронного урядування сприяє формуванню нових механізмів взаємодії між державою та суспільством, знижує рівень корупції, підвищує рівень довіри до влади та стимулює розвиток інклюзивної цифрової економіки.

3. Міжнародно-правове регулювання впровадження електронного урядування базується на комплексі документів, які формують правову основу для інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у систему державного управління, сприяють забезпеченню прозорості, відкритості та доступності державних послуг. Ці документи, прийняті на різних рівнях міжнародного співробітництва, включають резолюції, директиви, рекомендації та стратегії, які акцентують увагу на використанні новітніх технологій для покращення взаємодії між державою, громадянами та бізнесом. Серед основних аспектів міжнародно-правового регулювання ключовими є орієнтація на потреби користувачів, інноваційний підхід до організації публічного управління, захист прав і свобод людини в інформаційному середовищі, а також забезпечення безпеки інформаційних ресурсів. Важливу роль у цьому процесі відіграють стандарти, визначені ООН, Радою Європи, Європейським Союзом та іншими міжнародними організаціями, які встановлюють загальні принципи розвитку електронного урядування. Гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами створює передумови для ефективної імплементації електронного урядування в Україні, забезпечуючи її інтеграцію в глобальний цифровий простір і сприяючи сталому розвитку демократичних цінностей.

Світовий досвід демонструє важливість інтеграції принципів відкритості, прозорості, безпеки та ефективності в національні стратегії

цифровізації. Успішне впровадження електронного урядування в Україні є важливим кроком у напрямку модернізації публічного управління, що дозволяє ефективно реагувати на сучасні виклики, посилювати демократичні процеси та забезпечувати сталий розвиток суспільства.

Аналіз світового досвіду впровадження електронного урядування в країнах Європейського Союзу демонструє значний потенціал для використання цих напрацювань в Україні. Зокрема, доцільним є впровадження принципів та моделей, що забезпечують прозорість, ефективність та доступність публічних послуг, як це реалізовано в Естонії, Німеччині, Франції та інших країнах. Естонський досвід інтеграції цифрових послуг через систему X-Road, яка забезпечує безпечний обмін інформацією між державними структурами, є особливо цінним для України, враховуючи необхідність забезпечення узгодженості та швидкості комунікації між різними рівнями влади.

Німеччина демонструє важливість стандартизації процесів і технологій через підхід SAGA, що дозволяє ефективно інтегрувати всі компоненти електронного урядування. Подібний підхід до стандартизації та уніфікації технологій може сприяти швидшому впровадженню електронних послуг в Україні та підвищенню довіри громадян до цифрових рішень.

Французький досвід у створенні єдиного порталу державних послуг (Service-Public.fr) і його інтеграція з іншими адміністративними сервісами може стати моделлю для розробки зручного та інтуїтивно зрозумілого доступу до послуг в Україні. Успішна «дематеріалізація» адміністративних процедур у Франції, що замінила паперові форми електронними документами, дозволяє зменшити бюрократичне навантаження, що є актуальним завданням і для України.

Модель електронного урядування у Швеції, орієнтована на спрощення доступу до послуг через електронну ідентифікацію, також може бути корисною для України, враховуючи зростаючу потребу у створенні безпечних і зручних механізмів для взаємодії громадян із державою. Запровадження

подібних рішень сприятиме зростанню довіри до державних інститутів та залученню громадян до активної участі у цифровому управлінні.

Крім того, досвід Польщі в інтеграції платформи ePUAP, яка забезпечує легкий доступ до адміністративних послуг, може слугувати моделлю для розробки централізованої системи електронного урядування в Україні. Особливо важливим є те, що цей підхід враховує доступність послуг навіть для віддалених регіонів, що є критичним фактором для України з її географічними та демографічними особливостями.

Загалом, адаптація європейського досвіду впровадження електронного урядування до українських реалій може суттєво підвищити ефективність роботи державного апарату, забезпечити прозорість його діяльності та покращити доступ громадян до адміністративних послуг. Це не лише сприятиме зміцненню довіри до влади, але й стане важливим кроком на шляху до інтеграції України в європейський інформаційний простір.

5. Аналіз практик впровадження електронного урядування в США, Канаді та Австралії дозволяє виокремити низку елементів, які є доцільними для адаптації в Україні. Зокрема, принцип інформаційно-центричного підходу, що реалізується у США, дозволяє ефективно управляти структурованими даними, спрощуючи їх обробку, передачу та використання. Це сприяє підвищенню прозорості, якості державних послуг і зменшенню бюрократичного навантаження, що є особливо важливим для України у контексті цифровізації адміністративних процесів.

Досвід Канади в побудові системи «єдиного вікна» через портали електронного урядування, які об'єднують різні види послуг на єдиній платформі, є цінним прикладом для України. Такий підхід забезпечує зручність для громадян та бізнесу, дозволяючи отримувати всі необхідні послуги через єдиний доступний інтерфейс. Особливу увагу заслуговує практика Канади з переведення основних послуг у режим 24/7, що підвищує доступність державних сервісів незалежно від часу і місця перебування.

Австралійський досвід впровадження інтегрованих послуг (TIGERS)

демонструє важливість міжвідомчої координації, особливо при наданні комплексних послуг. Крім того, системи ідентифікації громадян і використання електронного цифрового підпису в Австралії є дієвими прикладами забезпечення безпеки та ефективності електронного урядування, які могли б значно оптимізувати процеси взаємодії громадян із державними установами в Україні.

Також важливим є принцип «відкритого уряду», реалізований у США та Канаді. Він передбачає забезпечення прозорості, підзвітності та можливості участі громадян у прийнятті рішень. Для України, яка прагне зміцнити довіру до державних інститутів, це є надзвичайно актуальним. Запровадження подібної ініціативи, спрямованої на інтерактивну взаємодію громадян із владою через онлайн-платформи, може сприяти демократизації процесів управління та боротьбі з корупцією.

6. Визначено, що блокчейн-технології, інструменти штучного інтелекту та семантична модель eGov 3.0 стають важливими елементами вдосконалення електронного урядування в Україні. Блокчейн, завдяки своїм технологічним перевагам, таким як прозорість, децентралізація та захищеність даних, забезпечує надійність у зберіганні й обміні інформацією, що сприяє зменшенню корупційних ризиків, підвищенню довіри громадян та ефективності надання адміністративних послуг. Інструменти штучного інтелекту, включаючи автоматизацію рутинних операцій, аналітичні можливості обробки великих даних і впровадження чат-ботів, сприяють оптимізації управлінських процесів, знижують навантаження на державний апарат і підвищують якість обслуговування громадян. Семантична модель eGov 3.0 дозволяє інтегрувати сучасні технології для персоналізованого надання послуг, спрощуючи доступ до адміністративних процедур і забезпечуючи прозорість взаємодії між громадянами та владою. Впровадження цих інновацій сприяє трансформації державного управління в Україні, забезпечуючи відповідність сучасним викликам цифрової епохи.

7. Визначено напрямки вдосконалення механізму електронного

врядування в сучасних умовах охоплюють організаційно-правовий, фінансово-економічний, інноваційно-інвестиційний, інформаційно-мотиваційний та безпековий аспекти. Організаційно-правовий напрямок передбачає адаптацію національного законодавства до стандартів ЄС, зокрема для зменшення корупційних ризиків і підвищення якості електронних послуг. Фінансово-економічний компонент спрямований на модернізацію технічної інфраструктури, розширення спектра електронних послуг та використання технологій штучного інтелекту. Інноваційно-інвестиційний напрямок акцентує увагу на впровадженні передових технологій, таких як блокчейн, електронний парламент та електронне голосування, з метою підвищення прозорості та залучення громадськості до процесів державного управління. Інформаційно-мотиваційні заходи сприяють підвищенню цифрової грамотності населення, розвитку мобільних сервісів та розширенню доступу до електронних послуг. Безпековий напрямок зосереджений на захисті персональних даних, забезпеченні кібербезпеки та боротьбі з корупцією. Особлива увага приділяється залученню громадськості до процесів прийняття рішень, активізації участі молоді, забезпеченню гендерної рівності та інклюзивності, а також адаптації парламентських процесів до потреб суспільства. Застосування інновацій, впровадження передових технологій та міжнародного досвіду сприятиме ефективному розвитку електронного врядування, забезпечуючи прозорість, відкритість і результативність державного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В., Дерещ В. Пухтецька А. Європейські стандарти належного урядування та напрями їх запровадження у сфері виконавчої влади України. *Вибори та демократія*. 2006. № 3. С. 43-50.
2. Акімова Л., Лозова Г., Клименко І. Застосування блокчейн-технологій у публічному управлінні. *Науковий часопис*. 2017. Вип. 20. С. 1-7.
3. Архипова Є. О., Дмитренко Н. О. Досвід впровадження електронного урядування в Естонії та його імплементація в Україні. *Молодий вчений*. 2015. 11(3). С. 148-152.
4. Баранов О. А. Ідентифікація робота з штучним інтелектом як суб'єкта права. *Інтернет речей: проблеми правового регулювання та впровадження* : матеріали другої наук.-практ. конф., 29 листопада 2019. / упор. В. М. Фурашев, С. О. Дорогих. Київ, 2018. 168 с.
5. Баранов О. А. Інтернет речей і штучний інтелект: витoki проблеми правового регулювання (частина 1). URL: <http://aphd.ua/publication-376/>
6. Баранов О. А. Інтернет речей і штучний інтелект: витoki проблеми правового регулювання (частина 2). URL: <http://aphd.ua/publication-377/>
7. Баранов О. А. Напрями перспективних досліджень у галузі інформаційного права. *Інформація і право*. 2016. № 2 (17). С. 15-31. URL: <http://ippi.org.ua/baranov-oa-napryami-perspektivnikh-doslidzhen-u-galuzi-informatsiinogo-prava-stor-15-31>
8. Баранов О. Електронний уряд в Україні? Буде! Коли?. *ZN.UA*. URL: https://dt.ua/SOCIETY/elektronniy_uryad_v_ukrayini_bude_koli.html
9. Белікова М. І. Концепції розвитку електронного урядування та електронної демократії в Україні. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2018. №35. С. 137-145.
10. Белікова М. І. Цифровізація публічного адміністрування в умовах воєнного стану. *Наукові інновації та передові технології (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»)*. 2022. № 8(10) 2022. С. 381-393.
11. Бородін Є., Маматова, Т. Розвиток освіти та S3 навичок в межах «рамки смарт-спеціалізації регіону розширення та сусідства ЄС». *Аспекти публічного управління*. 2023. № 11(1). С. 72-78.
12. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і

голов. ред. В. Т. Бусел. Київ : Перун, 2005. 1728 с.

13. Відкриті дані в Україні розвинені на 6% краще, ніж у середньому в ЄС - рейтинг. *E-Ukraine*. URL: <https://eukraine.org.ua/ua/news/vidkriti-dani-vukravini-rozvineni-na-6-krashche-nizh-u-serednomu-v-ves-reiting>

14. Віткін Л. М., Лемешко Т. А., Хімічева Г. І., Зенкін А. С. Методичні підходи до побудови комп'ютерної інформаційної системи технічного регулювання України, як складової системи – «електронний уряд». Київ, 2010. 328 с.

15. Власенко Ю. Г., Кожина А. В. Формування інклюзивного місцевого розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 19–20. С. 46–51.

16. Гайдученко С. О. Управлінські рішення в умовах публічного менеджменту та електронного урядування: лідерський аспект. *Університетські наукові записки*. 2019. №4. С. 6-17.

17. Декларація про європейську політику у галузі нових інформаційних технологій, 1999 р. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=c393y1999>.

18. Державне управління в Україні: Організаційно-правові засади : навч. посіб. / Н. Р. Нижник, С. Д. Дубенко, В. І. Мельниченко та ін. ; за заг. ред. проф. Н. Р. Нижник. Київ : Вид-во УАДУ, 2002. 164 с.

19. Детермінанти розвитку публічного управління та адміністрування в Україні : монографія / за заг. ред. Н. С. Орлової. Харків: Право, 2020. 264 с.

20. Дубов Д. В., Дубова С. В. Основи електронного урядування : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 176 с.

21. Електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб. : у 15 ч. / за заг. ред. А. І. Семенченка, В. М. Дрешпака. Частина 3. Київ : ФОП Москаленко О. М., 2017. 84 с.

22. Електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб.: у 15 ч. / за заг. ред. А. І. Семенченка, В. М. Дрешпака. Частина 2. Київ : ФОП Москаленко О.М., 2017. 72 с.

23. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004

24. Єдина електронна платформа послуг публічної адміністрації ePUAP URL: <https://epuap.gov.pl/wps/portal/english>

25. Жекало Г. І., Заяць М. Я., Вакун О. В. Сутність та зміст електронного урядування: концептуальний вимір. *Державне управління:*

удосконалення та розвиток. 2020. № 8. URL: 10.32702/2307-2156-2020.8.52

26. Забейворота Т. Сучасна концепція е-врядування як основа модернізації системи державного управління. *Актуальні проблеми державного управління*. 2017. №. 1(51). С. 35-42.

27. Зарубіжний досвід упровадження електронного урядування / авт. кол.: Т. Камінська, А. Камінський, М. Пасічник та ін.; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. С.А.Чукот. К., 2008. 200 с.

28. Золотар О. О. Інформаційна безпека людини: теорія і практика : монографія. Київ : ТОВ «Видавничий дім «АртЕк», 2018. 446 с.

29. Квітка С., Титаренко О., Мазур О. Оцінка стану цифрового розвитку адміністративно-територіальних одиниць Дніпропетровської області. *Аспекти публічного управління*. 2019. № 7(11). С. 15-25.

30. Кондаков К. Г. Формування механізмів електронного урядування в Україні: дис. канд.: 25.00.02. Запоріжжя, 2017. 171 с.

31. Кондаков К.Г., Надюк З.О. Розвиток електронного урядування у Франції і можливість використання цього досвіду в Україні. *Молодий вчений*. 2015. № 3(18). С. 180-183

32. Концепція розвитку електронного урядування в Україні до 2020 року. URL: <http://www.dknii.gov.ua/content/koncepciya-rozvytku-elektronnogouryaduvannya-v-ukrayini-do-2020-roku>.

33. Кормич Л. І., Кормич А. І. Концептуальні засади реформи публічної влади і управління та впровадження моделі «сервісної держави» в Україні. *Актуальні проблеми політики*. 2021. Вип. 67. С. 5–12. URL: <https://doi.org/10.32837/app.v0i67.1143>

34. Краснопольська Т. М., Милосердна І. М. Процес цифровізації в політиці: межі пізнання та особливості трансформації. *Актуальні проблеми політики*. 2022. Вип. 70. С. 106–113. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/70_2022/17.pdf

35. Кращі практики впровадження електронного урядування: зарубіжний досвід : метод. матеріали до навч. дисц.: «Теоретико-методологічні, організаційні та інституційні основи електронного урядування» / за заг. ред. С. А. Чукут, О. В. Загвойської. Київ : 2010. 144 с.

36. Кулик О. М. Електронна держава у контексті інституційних реформ. *Політична наука*. 2007. № 4. С. 237-265.

37. Кулик С. М., Кравчук О. С. Електронне урядування в Україні та зарубіжний досвід у цій сфері. *Науковий вісник Волинського національного*

університету імені Лесі Українки. *Міжнародні відносини*. 2011. № 20. С. 100-103.

38. Курапова І.О. Досвід впровадження електронного урядування в Австрії. URL: https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2015/06/Avstriya_Kurapova.-1.pdf

39. Мазур О. Сучасні тенденції упровадження електронного урядування в публічному управлінні: зарубіжний досвід. *Public Administration Aspects*. 2019. № 7 (12). С. 147-156.

40. Макаренко Є. А. Європейська інформаційна політика : монографія. Київ : Наша культура і наука, 2000. 368 с.

41. Малишенко Л. О., Голка В. Є. Громадсько-політичні мережі як нові принципи відносин у сучасних суспільствах. *Політичні інститути та процеси*. 2018. № 2. С.61-67.

42. Марченко В. В. Електронне урядування в органах виконавчої влади: адміністративно-правові засади : монографія. Харків : Панов, 2016. 444 с.

43. Матвеєнко І. В. Роль інформаційно-комунікаційних впливів у процесі впровадження електронного урядування в зарубіжних країнах: досвід для України. *Публічне урядування*. 2016. № 1. С. 135-145.

44. Матвійчук Р. М., Кандзюба С. П. Електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб.: у 15 ч. / за заг. ред. А. І. Семенченка, В.М. Дрешпака. К., 2017. *Частина 10: Електронні послуги*. Київ : ФОП Москаленко О.М., 2017. 60 с.

45. Методи та системи штучного інтелекту : навч. посіб. / укл. Д. В. Лубко, С. В. Шаров. Мелітополь : ФОП Однорог Т.В., 2019. 264 с.

46. Митко А. Досвід сучасної американської комунікативістики для України в сфері дослідження інформаційної демократії. *Американська історія та політика = American history & politics*. 2016. № 1. С. 87-94.

47. Мохова Ю. Л. Особливості державного управління в країнах Європейського Союзу в умовах сталого розвитку. *Публічне управління для сталого розвитку: виклики та перспективи на національному та місцевому рівнях*: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Маріуполь, 27-28 травня 2021 р.). Маріуполь, 2021. С. 50-52.

48. Мохова Ю. Л. Розвиток електронного урядування України в умовах цифрових перетворень : монографія. Київ : ВД «Освіта України», 2021. 434 с.

49. Напрями імплементації досвіду розвитку електронного урядування Чилі та Бельгії в Україні. *Шифр: «Майбутнє UA»*. URL: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/099bcfe3ac1a6b325d46cb4e0c6b1469.pdf>.
50. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства, 2000 р. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=c&find=1&typ=27>
51. Пахомова І. А. Концептуальні вимоги до створення електронних петицій. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2017. № (24). С. 91-93. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/10561>
52. Пащак М.З., Плотнікова О.В. Напрями імплементації досвіду розвитку електронного урядування Чилі та Бельгії в Україні. URL: <http://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2017/02/NAUKOVO-DOSLIDNA-ROBOTA.-Pashhak-Plotnikova..docx.pdf>
53. Про систему електронних підписів, що застосовується в межах Співтовариства : Директива 1999/93/ЄС Європейського парламенту та Ради від 13 грудня 1999 року. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_240/
54. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250287124>
55. Решетова Г. І. Європейський досвід запровадження електронного врядування. *Management and Entrepreneurship: Trends of Development*. 2023. URL: <https://management-journal.org.ua/index.php/journal/issue/view/24>
56. Семенченко А. Електронне урядування в Україні: проблеми та шляхи вирішення. *Електронне урядування: міжнародний науковий фаховий журнал*. 2010. № 1. С. 6–17.
57. Спасібов Д. Електронне урядування в системі сучасних концепцій публічного управління. *Теорія та практика державного управління*. 2018. № 2(61). URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2018-2/index.html>
58. Стратегічний потенціал державного та територіального розвитку : матеріали III міжнародної науково-практичної конференції (м. Маріуполь, 9–10 жовтня 2019 р.). Маріуполь ; Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2019. 405 с. URL: <https://dsun.edu.ua/storage/documents/konf/Konferentsiya-2019-1.pdf>
59. Фурашев В. Електронне інформаційне суспільство України: погляд у сьогодення і майбутнє. Київ : Інжиніринг, 2005. 215 с.

60. Шевченко О. О., Бочко Н. Є. Модернізація моделі розвитку е-врядування в умовах цифрових трансформацій. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. Вип. 4. С. 45-51. URL: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.4.6>

61. Шевченко О. О., Бутов Д. О., Леонтьєв А. Л. Модернізація системи публічного управління в умовах децентралізації влади: питання цифрового та інклюзивного місцевого розвитку. *Право та державне управління*. 2021. Вип. № 4. С. 96-101.

62. Юсіфбейлі Рашид Расул Огли. Блокчейн-технології в удосконаленні електронного урядування. Професіоналізація державної служби: вітчизняні виклики та європейські орієнтири : матеріали міжнар. круглого столу (Київ, 20 черв. 2023 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2023. С.180-184. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/367/files/e042ca3d-c4e0-4b73-8d46-a81c5709e88d.pdf>

63. Blockchain Technologies Corp. To Secure Election for Libertarian Party of Texas 2016 Convention. URL: <http://www.prweb.com/releases/2016/03/prweb13285128.htm>

64. Declaration on freedom of communication on the Internet. Council of Europe Committee of Ministers. (Adopted by the Committee of Ministers on 28 May 2003 at the 840th meeting of the Ministers' Deputies). URL: <https://www.arabruleoflaw.org/Files/Publications/Cyber%20Legislation/Template%20on%20Cyber%20Legislations/DECLARATION%20on%20freedom%20of%20communication.htm>

65. Does E-Government Improve Government Capacity? Evidence from Tax Administration and Public Procurement. Development Economics 2016 World Development Report Team April 2016. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/334481468193734893/pdf/WPS7657.pdf>

66. eEurope: An Information Society For All. Communication on a Commission Initiative for the Special European Council of Lisbon, 23 and 24 March 2000. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/eeurope-an-information-society-for-all.html>

67. eGovernment Benchmark. European Commission, Directorate-General of Communications Networks, Content and Technology. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/egovernment-benchmark-2023>

68. E-Government in Austria, European Union, 2015. URL: https://joinup.ec.europa.eu/sites/default/files/document/2015-03/egov_in_austria_
69. E-Government in Belgium, February 2016, Edition 18.0. URL: https://joinup.ec.europa.eu/sites/default/files/inline-files/eGovernment%20in%20Belgium%20-%20February%202016%20-%2018_00%20-%20v2_00.pdf
70. E-government in France: several good design principles and one oddity. March 18, 2005; ePractice Communities. URL: <http://idcorner.org/2005/03/18/e-government-in-franceseveral-good-architecture-principles-and-one-oddity/>
71. Ervaar het gemak van MijnOverheid. URL: <https://mijn.overheid.nl>
72. EU: eEurope 2002 - Action Plan. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/eeurope-2002.html#:~:text=The%20eEurope%202002%20action%20plan's,some%20of%20these%20services%20online>
73. EU: eEurope 2005 – An Information Society For All. *Action Plan*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2002:0263:FIN:EN:PDF>
74. EU: i2010 eGovernment – Accelerating eGovernment in Europe for the Benefit of All. *Action Plan*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/i2010-egovernment-action-plan.html>
75. Europe 2020 strategy. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/europeansemester/framework/europe-2020-strategy_en
76. European e-Government Action Plan 2011-2015. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0743:FIN:EN:PDF>
77. European e-Government Action Plan 2016-2020. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016DC0179>
78. Executive Master of e-Governance. URL: http://www.europe.canterbury.ac.nz/pdf/misc/epfl_brochure.pdf
79. Expert Exchange System [Online resource] : Why do some people still have no access to eGovernment services? / Responsible editor : Nico de Abreu, the Center for Technology and Society at Technical University - Berlin, Vienna, Tel Aviv, Paris, Sofia, Tampere : ELOST, 2006. URL: http://www.e4-info.eu/wiki/index.php/Why_do_some_people_still_have_no_access_to_eGovernment_services%3F

80. Fang Z. E-Government in digital era: concept, practice, and development. *International Journal of The Computer. The Internet and Management*. 2002. Vol. 10. No. 2. P. 1-22.
81. Fountain J. E. Building the virtual state: Information technology and institutional change. Washington, DC : Brookings Institution. 2001. 88 p.
82. FR: ADELE will make life easier for French citizens, March 31, 2004; *ePractice Communities*. URL: <http://www.epractice.eu/document/1521>.
83. Freedom in the world 2008: freedom stagnation amid pushback ag democracy. *Freedom House*. 2008. URL : http://www.freedomhouse.org/uploads/press_release/fiw07_overview_final.pdf
84. Freedom of the Press Country reports, Ukraine (2009). URL: URL: <https://cutt.ly/bmvRrn4>
85. Hoffmann A., Jandt S., Hoffmann H., Leimeister J. M. Integration rechtlicher Anforderungen an soziotechnische Systeme in frühe Phasen der Systementwicklung. In: Höpfner H., Specht G., Ritz T., Bunse C. MMS 2011: Mobile und ubiquitäre Informationssysteme - Proceedings zur 6. Konferenz Mobile und ubiquitäre Informationssysteme. Bonn: Gesellschaft für Informatik e.V. P. 72-76. URL: <https://subs.emis.de/LNI/Proceedings/Proceedings185/72.pdf>.
86. Kolupaieva I., Shevchenko O. Justification of scenarios of state regulatory policy of Ukraine. *Proceedings of the International conference of Innovation in Science and Education*, March 20-22, 2019. Prague Czech Republic. URL: <https://ideas.repec.org/a/aad/iseicj/v7y2019i0p165-172.html>
87. Kravchenko P. Ok, I need a blockchain, but which one? URL: <https://medium.com/@pavelkravchenko/ok-i-need-a-blockchain-but-which-one->
88. Le plan RE/SO 2007 (Pour une REpublique numérique dans la SOciété de l'information). URL: http://www.internet.gouv.fr/informations/information/plan_reso2007/
89. Ministerial Declaration on e-Government (Malmö, Sweden). URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en>
90. Osmak A. Technologie cyfrowe blockchain w administracji publicznej / Zarzdzanie cyfrowe: Ukraina i Polska : monografia. Kijow : JDG Jamezynski O.V, 2020. P 124-149. URL: <http://academy.gov.ua/infpol/pages/dop/2/files/ccdccc80-7e35-43dd-baff-e7d6f460eed9.pdf>
91. Polska Cyfrova PO – PC. URL: <https://mac.gov.pl/polska-cyfrowapo-pc>
92. Safeena R., Kammani A. E-Government Adoption: A Conceptual

Demarcation. *Advances in Computing and Information Technology*. P. 67-76. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-642-31552-7_8

93. Shevchenko O. Development of the national economic system: architecture and inclusive issues. *New trends in the economic systems management in the context of modern global challenges* : collective monograph. VUZF University of Finance, Business and Entrepreneurship. Sofia, 2020. 309 p.

94. Sweden eGovernment State of Play, 2015. URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/news/egovernment-benchmark-report-2015-sweden>

95. The Communities and Local Government «Connect to your Council» Take-Up Campaign. Campaign Review and Recommendations for Future Local Authority Campaigns (Bursts 1-3). Department for Communities and Local Government. London : Crown, 2007. 38 p. URL: http://www.communities.gov.uk/documents/localgovernment/pdf/Connect_your_council.pdf

96. The United Nations E-Government Survey 2018: Gearing E-Government to Support Transformation towards sustainable and resilient societies. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2018>

97. UN E-Government Survey 2014. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2014>

98. Zarubei V., Kuybida V., Kozhyna A., Vdovichena L., Varenia N. Modeling and Technology of Public Administration of Socio-Economic Security for Digitalization. *International Journal of Management*. 2020. Is. 11 (3). P. 143–154.